

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

**Матеріали
IV міжвузівського науково-методичного семінару
(м. Київ, 23 грудня 2011 р.)**

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Інститут інноваційних технологій і змісту освіти
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Асоціація істориків вищої школи України**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

**Матеріали
IV міжвузівського науково-методичного семінару
(м. Київ, 23 грудня 2011 р.)**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ. Матеріали IV міжвузівського науково-методичного семінару (м. Київ, 23 грудня 2011 р.). – К. : ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2012. – 78 с.

До збірника увійшли тексти доповідей учасників IV міжвузівського науково-методичного семінару «Актуальні проблеми викладання історії України та історії української культури у вищій школі. Розглядаються теоретико-методологічні засади і методичні практики організації дистанційної освіти і дистанційного навчання. Розрахований на викладачів вищих навчальних закладів.

Редколегія:

Л. Р. Ігнатова, кандидат історичних наук, доцент;

Б. П. Ковальський, кандидат історичних наук, професор;

С. О. Костилева, доктор історичних наук, професор.

**СКЛАД ОРГКОМІТЕТУ МІЖВУЗІВСЬКОГО
НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО СЕМІНАРУ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ
ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
У ВИЩІЙ ШКОЛІ»**

Якименко Юрій Іванович — академік НАН України, доктор технічних наук, професор, перший проректор НТУУ «КПІ» (голова оргкомітету).

Храпатий Сергій Вікторович — кандидат фізико-математичних наук, начальник відділу гуманітарної освіти та національного виховання департаменту вищої освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Левківський Казимир Михайлович — кандидат історичних наук, професор, Заслужений працівник освіти, заступник директора Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Новиков Борис Володимирович — доктор філософських наук, професор, декан факультету соціології і права НТУУ «КПІ».

Пижик Андрій Миколайович — кандидат історичних наук, доцент, заступник декана історичного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, секретар Науково-методичної комісії з історії Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Костилева Світлана Олександрівна — доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії ФСП НТУУ «КПІ».

Ковальський Борис Павлович — кандидат історичних наук, професор кафедри історії ФСП НТУУ «КПІ», співголова Асоціації істориків вищої школи України.

Лебедєв Ігор Кас'янович — кандидат історичних наук, доцент кафедри історії ФСП НТУУ «КПІ».

Рамазанов Шаміль Шахович — кандидат історичних наук, доцент кафедри історії ФСП НТУУ «КПІ».

Дахненко Марина Володимирівна — завідувач навчально-методичного кабінету кафедри історії ФСП НТУУ «КПІ».

Laboremus

*ТИМОФЄЄВ В. І.,
доктор технічних наук,
професор,
заступник
першого проректора
НТУУ «КПІ»*

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Шановні колеги, дозвольте мені від імені ректорату НТУУ «КПІ» привітати Вас у цьому залі. Ми дуже раді приймати такий освітянський загал, і особливо раді тому, що це у нас вже певна традиція, адже у стінах Київської політехніки ми проводимо вже четвертий семінар. Дуже хотілося б, аби позитивні традиції зміцнювалися і розвивалися.

Сьогоднішній семінар присвячено обговоренню нових технологій у викладанні історії України та історії української культури. Це справді надзвичайно актуальна проблема, оскільки ті виклики часу, які нині так чи інакше ми маємо враховувати, вони відбиваються і на технології навчання загалом, і на технологіях викладання таких поважних дисциплін, якими є історія України та історія української культури.

КПІ вже більше 15 років спеціально займається проблемою розробки дистанційних курсів. На сьогодні в нашому центрі дистанційної освіти є практично всі базові курси (як з гуманітарних, так і з природничих, технічних дисциплін), які представлені в дистанційній формі навчання. Дистанційні курси надають нові можливості студентам: по-перше – самонавчатися, не залежно від форми навчання (денна, заочна і т. ін.), по-друге – здійснювати самоконтроль над власним навчанням, адже усі дистанційні курси супроводжуються системами тестування і студент, фактично, перебуваючи у себе вдома або в гуртожитку, може і навчатися, і самостійно протестувати

себе, перевірити рівень засвоєння знань, і, звичайно ж підготуватися до тих очних занять, які відбуваються щодня.

Для чого це потрібно?! Чому зараз саме інформаційні технології так активно впливають на навчальний процес і на наукові дослідження? Думаю, що в цьому є певна закономірність. Інформаційний потік нині зростає навіть не у геометричній прогресії, а ще швидше. І цей потік вже неможливо зупинити, а для того, щоб уможливити доступ до усієї цієї інформації, уможливити її осмислення, для цього фактично єдиний шлях – створення баз даних, інформаційних систем, систем дистанційного навчання, зокрема й електронних бібліотек тощо. Це фактично відкриває безмежні можливості для студента, для науковця, для того ж викладача – і для самовдосконалення, і для самонавчання. Звичайно інформаційні технології аж ніяк не можуть бути якоюсь альтернативою викладачеві. Тому що жодні інформаційні технології не можуть замінити очне, живе спілкування людей. Але як можливість швидкого отримання інформації, як додаткова можливість спілкування (в тому числі і online спілкування, у вигляді відео конференцій, веб-семінарів тощо) – новітні технології, дистанційне навчання – це прекрасна можливість розширити обрій, особливо ж для тих, хто з об'єктивних причин не має можливості для очного спілкування з викладачем. Отже, дистанційне навчання, на мій погляд, слід розглядати як додаткову можливість для того, щоб людина розвивалася, натомість при цьому жодним чином не ставити під сумнів всі інші форми навчання.

Я переконаний, що сьогоднішній семінар прийме відповідні продуктивні рішення і стане, до певної міри, новим кроком в удосконаленні системи підготовки студентів. Хочу побажати успіхів учасникам семінару, бажаю усім творчої роботи. Ну і з наступаючим новим роком, адже його ми зустрічатимемо за тиждень.

*ПРОКОПОВ С. В.,
начальнику відділу природничо-
наукової освіти
Інституту інноваційних
технологій і змісту освіти
Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України*

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Дистанційна освіта – порівняно нова форма навчання, яка прийшла на зміну традиційній, можна навіть сказати, що на зміну заочній формі навчання. Але постають певні проблеми та питання. Дехто думає, що можна просто зняти вивіску на деканаті «заочна форма» і замінити її вивіску з написом «дистанційна форма навчання», і все автоматично само собою запрацює. Однак це велика помилка. Дистанційна форма навчання насамперед передбачає застосовування інформаційно-телекомунікаційних технологій, і основне завдання полягає у потребі творення електронних курсів. Дехто вважає, що достатньо взяти підручник, сканувати його, і вже буде готовий електронний підручник, який можна використовувати у дистанційному навчанні. Але це не зовсім так, адже завдання полягає в тому, аби створювати електронні курси, і навіть віртуальні університети. Якщо, наприклад, у нас був би такий університет, то на його сайтах можна було б зберігати програми і електронні курси з різних дисциплін. І це, безперечно, спростило б роботу студента, відкривши для нього зовсім нові можливості. Отже, процес навчання розвивається як у просторі, так і в часі. Маю на увазі те, що людина і в офісі, і у себе вдома може за допомогою власного комп'ютера вийти на той чи інший сайт, і може у будь-який час добувати необхідні знання.

Науково-технічний прогрес триває, і основною його ознакою стало те, що людину на виробництві замінює машина. Тому і тепер подекуди висловлюються думки про те, що за нових обставин створюється можливість замінити викладача у навчальному процесі електронними посібниками та курсами. Проте такі думки є, безперечно, помилковими, адже жодна машина ніколи не зможе замінити живе спілкування педагога, наставника з учнем. Тому, попри те, що усім сьогодні є зрозумілою важливість дистанційної освіти і дистанційного навчання, усе ж в майбутньому роль викладача у навчальному процесі не лише не зменшуватиметься, але і зростатиме.

*БОГАЧКОВ Ю. М.,
кандидат технічних наук,
директор ФППК НМК ІПО
НТУУ «КПІ»*

МАСОВІ ВІДКРИТІ ДИСТАНЦІЙНІ КУРСИ: НОВА ФОРМА, НОВІ МОЖЛИВОСТІ

Историю можно не изучать, но ее не знание может привести к плохим последствиям. По поводу дистанционного обучения – не хочется ничего предсказывать плохого, но во время мирового кризиса 2008 г. в странах, где дистанционная форма обучения существовала, она выросла на 30%. И это понятно, потому что дистанционное обучение предоставляет большие возможности за меньшие деньги. Вопрос, который уже витает в Украине лет десять, таков: «А почему у нас до сих пор нет полноценного дистанционного обучения?». Действительно, почему? У нас есть специалисты, есть технологическая база, но учиться дистанционно пока легитимно нельзя. По сути вопроса – вот то дистанционное обучение, которое мы классически воспринимаем, оно ведь уже не так ново, как хотелось бы, оно уже лет 30 в мире существует.

Я хочу коснуться немного более свежих тенденций в системе дистанционного обучения, которым всего года два-три. Речь идет о массовых открытых дистанционных курсах. Первый такой курс был создан в 2008 году. Массовыми их называют потому, что в некоторых из них принимали участие до 60 тыс. человек. Логика таких курсов совсем иная, чем в курсах, управляемых преподавателем по определенному учебнику и по конкретной дисциплине. Названия

схожи, но схема очень отличается. На чем эти курсы основываются? В них принимает большое количество людей, и там практически нет разделения на «учителей» и «учеников», поскольку все участники процесса сами организуют свое участие, в соответствии со своими целями и со своими задачами. То есть, это как будто полноводная река, в которую каждый может войти в том месте, где он хочет, провести там времени столько, сколько посчитает нужным, и делать то, что ему нужно, а потом уйти, но все наработанные результаты оставить в этом потоке для того, чтобы они могли быть использованы другими участниками. «Фокус» организации таких курсов в том, чтобы такие потоки организовывать, создавать, давать инструменты, которые позволяют это делать. Каждый туда заходит со своими предварительными знаниями и навыками, которые улучшает и увеличивает, а также оставляет после себя результат хороший. Фактически вот такой открытый курс – это процесс формирования сети. Как аналог – Facebook, В Контакте и т. д. Но в отличие от этих социальных сетей, в массовых дистанционных курсах нет бесполезности, а есть совместная, индивидуально-групповая работа в общей сети людей, которые заинтересованы изучить что-то. Слой «бесполезностей» уходит, остается лишь слой «полезностей». И результирующий эффект от того, что зарабатывает группа, гораздо сильнее, чем от того, что вы производите поиск в Google, в Википедии и т. д. Результаты тут гораздо сильнее и их можно использовать.

Некоторые факторы могут ограничивать участие в таких курсах студентов. Прежде всего – большой объем информации. Многие студенты, к сожалению, не умеют учиться и не умеют работать с информацией, а тут достаточно много не структурированной информации, с которой надо научиться работать. Однако, работа в таких курсах как раз обучает работе с большим объемом информации. И это не просто чтение, а правильное структурирование разных связей в этом интернет мире. Далее – социальные аспекты. Поскольку курс открытый, то в нем могут участвовать любые люди из любых стран одновременно, представители разных культур, взглядов, что немаловажно и актуально именно при изучении истории.

Технологический аспект. У кого-то есть возможность работать в интернете, у кого-то нет, у кого-то она плохая, у кого-то она хорошая. Если мы проводим семинар, для организации которого нужны достаточно хорошие каналы связи, а кто-то их не имеет, то он будет

ограничен в этих возможностях. Ну и просто, чисто технически, – разные часовые пояса – то есть, если это работа, которая требует синхронности, довольно сложно подобрать для всех удобное время.

Но преимущества массовых открытых дистанционных курсов дистанционных курсов значительны. Их положительные стороны таковы:

- уменьшаются барьеры в обучении;
- очень сильно повышается самостоятельность учащихся, поскольку в таких курсах никто никого не контролирует, ничего не заставляет, не требует, не проверяет – ты тут сам за все отвечаешь;
- даются профессиональные навыки для участия в глобальных взаимодействиях (никуда мы не денемся от глобального мира, в целом он на нас влияет, и это необходимо понимать и принимать).

Приведу несколько конкретных примеров организации подобных курсов. В них были задействованы относительно не большие массы людей. Но, тем не менее, система существует, работает и демонстрирует высокий уровень эффективности.

Основная деятельность таких курсов – это LMS (learning management system), что означает система управления обучения, в основном относится к системам дистанционного обучения. Это та система, куда помещается электронный курс и куда студенты должны записаться, чтобы этот курс пройти. Но в данном виде обучения такая система уже становится не главной. Главным становится участие в личных, почти всегда доступных ресурсах: можно писать личные блоги, создавать личные портфолио, создавать свои веб-сайты или анализировать чужие, распространять информацию в Twitter, в YouTube и так дальше. Задача – правильно организовать свое персональное учебное пространство.

Главные виды деятельности в ходе участия в дистанционных открытых курсах:

- сотрудничество;
- переосмысление;
- перепрофилирование себя, то есть принятие нового;
- обмен сообщениями.

Сотрудничество. Обычно организатор курса все-таки есть. Это тот человек, который поток сознания создает и дает главные информационные послы, поскольку есть тема, он ее понимает и дает возможность другим к этому делу присоединиться. Организаторы

обычно подбирают множество интересных материалов, бросывают их участникам, а участники потом каждый в соответствии со своими интересами обрабатывает эти материалы, делает какие-то выводы, вырезки, словом работает с информацией. Потом это все снова отдается данному сообществу для дальнейшего использования, обсуждения в блогах, для анализа и т. д. То есть, потихоньку из хаоса возникает качество. После чтения, участия в вебинаре, мы у нас проводим два еженедельных вебинара: один от ведущих, другой от гостей, идут уже обсуждения, фиксируются разные информационные события и по мере этого формируются материалы, которые касаются сути предмета, но на самом деле на них учатся и все остальные.

Тут важно отметить, как именно мы работаем со студентами. Обычно это происходит так – он пришел, и он почти ничего не знает, новый предмет, и ему почти с нуля рассказывают. В нашем случае мы не можем говорить, что все происходит так же. То есть, люди приходят с абсолютно разным уровнем своего понимания, знаний темы, поэтому почти всегда идет определенное изменение человека, а не «накачивание» его чем-то, что заранее запланировано. Эти изменения он сам себе формирует и сам ищет то, что ему нужно. И самый важный момент данных курсов состоит в том, что людям хочется делиться информацией, своими идеями, наработками. И тут не ставится вопрос о претензиях, об интеллектуальной собственности каждого участника. Оказывается, что это работает и работает хорошо.

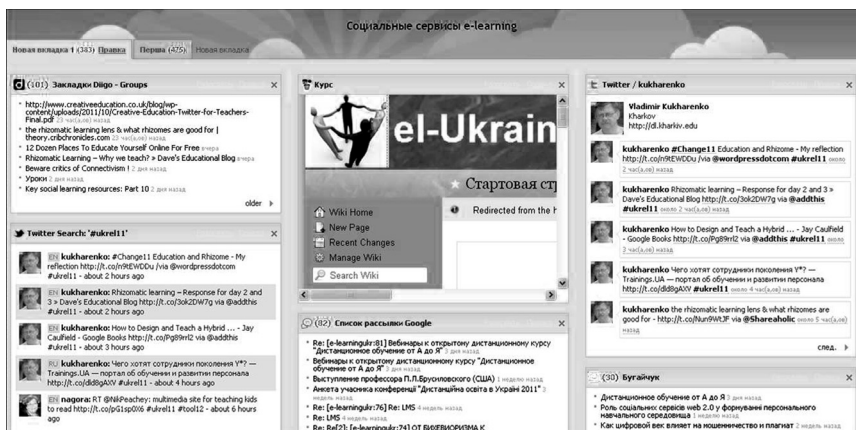
Персональная учебная среда. Это комфортная среда для выполнения деятельности, о которой мы с вами говорили. Инструменты, с помощью которых эта среда создается – это все те инструменты, о которых ранее шла речь. Вот конкретный пример – система управления обучением (LMS). Это единая система, сделанная кем-то конкретно одним, к примеру система «Moodle». В ней есть инструменты, которые разработчики предусмотрели и объяснили, как ими пользоваться. Но это, как автомобиль. Он есть и он такой. Туда нельзя приделывать колеса от другого автомобиля. Он остается таким, каким был создан и задуман. А вот персональная учебная среда – это набор отдельных инструментов, которые сделаны разными людьми, под разные задачи и вы сами можете себе набрать «шкатулку» и пользоваться так, как вам нужно. Вот разница! И таких вещей сколько угодно в интернете. Они могут быть платными и бесплатными. И на бесплатных сервисах можно организовать все, что нам надо. Вот примерная работа одного

из участников такого семинара. Моя персональная среда – словари, документы, презентации, учебные инструменты, блоги, агрегаторы (позволяют в одно окно сложить информацию из разных мест), сообщества, социальные сети, виртуальные классы, Википедия и много другого. Каждый листочек – это вариант реализации каждой функции. Все это есть, все работает, и можно использовать прямо сейчас не затратив при этом ни копейки денег.

Примерная статистика опросов преподавателей, какие среды они используют для себя и для учебной деятельности, что в основном совпадает. Вот скриншот дистанционного курса, который сейчас проходит. Он называется «Дистанционное обучение от А до Я». Формальное начало состоялось – 5 декабря 2011 года и будет длиться он целый год. Три недели уже прошло. Этот курс содержит множество информации: все материалы полностью открыты, записи вебинаров есть, их можно прослушать, все презентации можно взять, ссылки на все наработанные материалы есть. И по моей оценке, количество наработанного материала не сравнится даже с институтами Академии педагогических наук, которые работают в этом направлении. То есть поток и качество этого материала на порядок выше.

Представляю вам образец агрегатора организатора и ведущего этого курса Кухаренко В. Н. Тут его интернет-закладки, ссылка на этот сайт, Twitter личный и чужой, еще много разной информации. Можно все организовать. Он заходит на одну страницу, тратит пол-

часа времени, и он в курсе всех событий, происходящих на данном электронном курсе.

Пример системы закладок. То есть вы видите что-то интересное в интернете, нажали одну кнопку, выделили кусок текста и у вас сразу есть ссылка (месторасположение информации), название документа, краткое описание, можете вставить свои комментарии или поставить теги, что б потом было удобно это найти и «приклеить» к какому-то конкретному потоку. Это все делается за два щелчка мышки. И это все системно накапливается и одновременно может использоваться всеми.

Затрата времени. Раскладка еженедельного времени (за Джорджем Сименсом) сколько времени и на что он тратит. Получается в общем 75 часов в неделю он тратит. Но самая большая затрата времени это, когда он готовит какие-то документы. Поскольку все остальное составляет часов 15. Но тем не менее, эффект от этого всего большой. Даже, если один человек этим занимается и тратит только 75 часов в неделю, а эффект это для тысячи и десятка тысяч людей, то это интересная вещь.

Вот пример работы нашего курса «Дистанционное обучение». Воскресная почта чтения материалов это на неделю заряд предполагаемой работы. Ежедневная дискуссия в текстовом виде (каждый пишет, что считает нужным). Еженедельный теоретический вебинар. И еженедельный вебинар гостевого лектора, который может высказать свою позицию и мнение. Все это отражается на сайте.

Есть достаточно большое количество сервисов, которые имеют название «инфография». Они, в свою очередь, демонстрируют на

конкретном курсе каково влияние определенных участников на всех остальных. Это делается автоматически, эту картинку никто не рисует. Мы можем нажать на кнопку и увидеть, кто меньше работает, кто больше, кто влияет на остальных, а кто не влияет, как это все происходит, можно посмотреть динамику. Можете ли вы в очном обучении, прочитав лекцию тремстам студентам, которые сидят в аудитории, понять, повлияли ли вы на них и каким образом? Кроме того случая, когда вы на семинарах разбираете с ними конкретную тему?

Пожалуй, это все, о чем я сегодня хотелось рассказать. У меня не было задачи вас научить, я просто хотел обозначить направления для дискуссии. И еще, в качестве резюме! Все хорошо помнят и знают выражение «Если ты стоишь на месте, то ты двигаешься назад» (это из сказки «Алиса в зазеркалье»). Думаю, что нам всем стоит взять это на вооружение. При этом стоит помнить, что преподавателей «никто не отменял», роль преподавательского состава останется большой. Все кто-то должен управлять процессом, подсказывать обучающимся. Я веду это к тому, что историю надо знать, но надо и идти немного вперед. Если мы не продвинемся в этом направлении, то все больше и больше наших студентов будет учиться там, где система дистанционного обучения будет более разработана, хоть и находиться будут здесь. И никуда мы от этого не денемся. Поэтому все время надо думать и понимать, что через пять лет может создаться такая ситуация, когда наши студенты будут выбирать для получения образования другие места и другие способы. Следовательно, надо вести постоянную работу над самоусовершенствованием, развитием новейших форм получения образования, и ничем никому не уступать.

*ШЕВЧЕНКО В.П.,
кандидат фізико-
математичних наук,
професор,
проректор
з науково-педагогічної роботи
Київського національного
університету
імені Тараса Шевченка*

МОБІЛЬНІ ПРИСТРОЇ У ДИСТАНЦІЙНІЙ ОСВІТІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ

Мій сьогоднішній виступ буде, можливо, дещо «заземлений», оскільки мені хотілося б дивитися у день сьогоднішній і думати про те, як нам сьогодні навчити конкретних студентів. Насамперед, я не можу погодитись з тим, що дистанційне навчання з'явилося років 50 тому, бо за моїми оцінками це відбулося років 500 тому. І принципи, які ми сьогодні активно використовуємо у дистанційному навчанні, вони були сформульовані ще Я. Каменським. Як це не дивно, але ми ще й досі користуємося, особливо у гуманітарних дисциплінах, тими принципами, які він виклав у своїх книжках. Наступний крок у напрямі того, що ми зараз розуміємо під дистанційним навчанням, був зроблений із програмованим навчанням, лінійним, розгалуженим. Я думаю, що присутні в цьому залі вже застали впровадження такого роду дистанційне навчання, пам'ятають про експерименти, які проводились у вищих навчальних закладах, у школах. Наступний крок, про який також не можна не сказати, і ми повинні це розуміти, оскільки це дало величезний досвід для організації того, що ми зараз розуміємо під дистанційним навчанням – це телевізійне навчання. Причому воно було не лише в Радянському Союзі, де воно справді дуже успішно розвивалось. Думаю багато хто з вас це бачили, а

може навіть брали участь у читанні тих курсів на телебаченні. На жаль, сьогодні цей напрям, а він має не менші права на життя, ніж те, що ми розуміємо під дистанційним навчанням, зовсім занепав через певні економічні негаразди. Ну і останнє – це комп'ютерне навчання, з усіма його плюсами і мінусами, комп'ютерне тестування і так далі. Саме переростання від звичайного підручника до комп'ютерного навчання і призвело до появи того, що ми називаємо дистанційним навчанням. Не можу не підкреслити, що Київ може вважатися батьківщиною дистанційного навчання. Адже тут було зроблено перший комп'ютер, виготовлено першу машину з інтелектуальним дружнім інтерфейсом, проведені перші експерименти з масового впровадження програмованого контролю. Досить давно було створено велику кількість центрів для того, щоб розвивати те, що нині називається дистанційним навчанням. Чому занепав розвиток дистанційного навчання у 1960-1970-ті рр.? Тоді воно, звісно, мало іншу назву. Основні причини – технічні, оскільки тоді не було тих можливостей, тих персональних та мережевих комп'ютерів, які ми маємо на сьогодні.

«Ренесанс» дистанційного навчання був пов'язаний з появою персонального комп'ютера і, що головне – з їх здешевленням, про що я скажу дещо пізніше. Але саме доступність персональних комп'ютерів стало поштовхом для розвитку дистанційного навчання. Другий фактор, без якого те, що ми зараз розуміємо під дистанційним навчанням, не могло б розвиватися, це поява Інтернету і його доступність. Саме доступність, вартісна і пропускна дозволила нам говорити про впровадження дистанційного навчання. І знову ж таки про технічні перешкоди. Поява спочатку оптичних дисків, потім флешок. Я завжди студентам кажу про те, що перші комп'ютери за своїми технічними кількісними показниками поступались сьогоднішньому електронному годиннику.

Дистанційне навчання, насправді, значною мірою розвивалось ще й тому, що з'явилась соціальна потреба в ньому. Окремий приклад. Останнім часом ми дуже багато говоримо про інвазійне навчання, говоримо про реабілітацію в'язнів у таборах і тюрмах. Саме для цього дистанційне навчання є найкращою формою. І треба сказати, що на Заході це дуже широко використовується, зокрема в тих самих тюрмах, та певною мірою слугує для перевиховання, профорієнтації та підготовки бранців до нового життя.

На трьох китах тримається не лише Земля, тримається і дистанційне навчання, і кожен з цих китів в наш починає то стрімко розвиватися,

Структура дистанційного навчання

дистанційне навчання

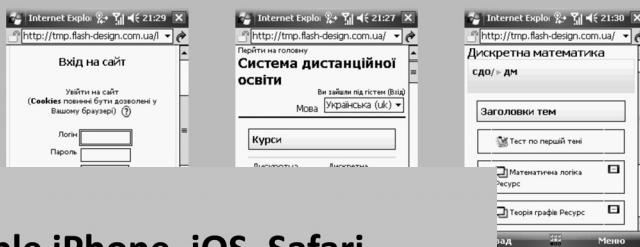

навчально-
методична

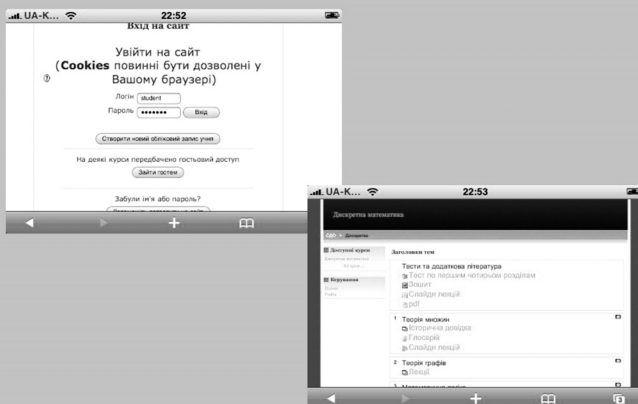
комп'ютерно-
мережева

нормативно-
правова

HTC Artemis, Internet Explorer

Apple iPhone, iOS, Safari

то зупиняється. Наприклад, нормативно-правова база певний час відставала, потім ухвалили закон про те, що дистанційне навчання має право на життя, було прийнято положення, про яке вже згадували. Тобто нормативну базу компенсували. Тоді почала «кульгати» відповідна методична база. Стали накопичуватись електронні підручники та бібліотеки. На сьогодні черговий ривок робить технічна база. І ось саме на цьому мені хотілось би акцентувати вашу увагу.

Мова піде про мобільне навчання. Справа в тому, що на сьогодні кожен з нас добре володіє мобільним телефоном. Діти, та й старше покоління активно їх використовуює, причому користується більш-менш сучасними моделями. Це призвело до того, що навчання почало вторгатись в сферу, яка раніше була прерогативою виключно зв'язків.

Я хочу підкреслити другу позицію – розвиток радіомереж. Оскільки, не лише розвиток мобільного зв'язку, а розвиток Wi-Fi мереж, радіомереж комп'ютерного зв'язку, це теж дало поштовх для стрімкого розвитку дистанційного навчання.

Мобільність населення. Сьогодні в нас населення досить мобільне і постійне знаходиться у русі, що призводить до розуміння важливості цього фактору в процесі навчання. Саме сучасні мобільні пристрої дозволяють певною мірою розв'язати цю проблему. Якщо звернутись до цифр, то виявляється, що забезпечення населення України мобільними телефонами складає 120%. З них п'ята частина – це смартфони, це фактично об'єднання комп'ютера з мобільним телефоном. Тобто, приблизно чверть нашого населення має при собі завжди маленький комп'ютер. І безумовно не використати це для того, щоб навчати людей, особливо молодь, ми звичайно не можемо.

Відносно темпу зростання продажу і ноутбуків, і більш дешевих та компактних нетбуків, то ми можемо прослідкувати, що останнім часом зростає кількість придбання цих портативних приладів. При цьому характерним є те, що більшу перевагу все ж надають більш дешевим та компактним пристроям.

Що нам дає використання мобільного навчання? Насамперед відмінність від того, що традиційно розуміється під дистанційним навчанням. Це не «прив'язаність» до дротів, розеток, оскільки мобільним пристроєм можна користуватись будь де і у будь-який час. Я думаю, що кожен з нас бачив приклади і на власному досвіді також. Сподіваюсь, що багато хто з вас користується словниками Lingvo, які чудово вміщуються і в мобільному телефоні. Це конкретні приклади перенесення навчальних програм на мобільні телефони.

Які завдання дозволяє розв'язати використання мобільних і дистанційних технологій? Факт, про який ми сором'язливо замовчуємо, але з друкованими книжками в Україні погано. Причин для цього багато, не будемо акцентувати на цьому увагу. Але використання мобільного та дистанційного навчання дозволяє нам цю проблему закрити. І сподіваюсь ви теж спостерігали за тим, як молодь у транспорті читає електронні книжки. Це фактично теж крок на шляху мобілізації навчання. Про стандарти освіти ми говорили. Їх впроваджувати, використовуючи електронні технології, набагато легше.

Стосовно відбору книжок та матеріалів. Організувати голосування за кращий підручник, використовуючи мобільні та інші пристрої не складно. Це б зняло ту проблему, навколо якої постійно циркулюють різні галаси відносно того, що десь не об'єктивно провели конкурс на підручник і так далі.

Остання проблема, яка мене особисто хвилює як викладача, полягає у тому, що нашим дітям вбивають в голову ідею вільного навчання. Від чого вільного не зовсім зрозуміло. Єдина об'єктивна причина цього в тому, що вони змушені працювати і заробляти гроші. І от для компенсації цього фактору саме мобільне навчання є виходом.

Питання, які завжди не давали спокою інтелігенції: «Хто винен?» і «Що робити?». Зрозуміло, що винен Черчилль, який винайшов це все ще у 18 році, зрозуміло, що винен Білл Гейтс, який створив Windows. Але, хоча ми говоримо, що Інтернет покрив майже всю Україну, все ж таки для нормального розвитку дистанційного та мобільного навчання цього ще не достатньо. Якраз поява мобільного зв'язку і радіомереж компенсувала наше нещодавнє відставання в розвитку каналів Інтернет. На жаль, проявляється наша низька культура у використанні програмних засобів. Мається на увазі і відсутність належної інформації, відсутність законного використання програмних продуктів. Все це призводить до того, що ми не можемо розроблювати якісні дистанційні і мобільні підручники та методичні видання.

Нормативна база. Насамперед не врегульовані питання компенсації викладачеві за ту працю, яку він вклав в розробку електронного чи іншого підручника. Адже це праця набагато складніша і такі моменти потребують законодавчого врегулювання.

Що робити? З моєї точки зору, в першу чергу слід розширювати зони WI-FI покриття. Тому що сучасні університети повністю всю свою територію покривають WI-FI мережею і в будь-якій точці

ви можете отримати доступ до Інтернету. Друга позиція можливо більш організаційного характеру, проте також важлива. Це чітка ідентифікація користувачів, що своєю чергою дозволить прийти до обліку навчальної роботи і контролю використання мережі.

Поширення інструментальних засобів. У нас є чудові безкоштовні системи, які дозволяють створювати дистанційні курси. Але, на жаль, належного поширення і пропаганди цих засобів немає. Мова вже навіть не йде про певні ліцензовані програмні проекти. І як я вже казав, викладачів та співробітників, які створюють речі потрібно продумати систему їх навчання і заохочення.

Хочу сказати, що якщо Юрій Миколайович ішов «згори», будуючи масові курси, то ми вирішили у себе експериментувати з побудовою «знизу». Тобто, працювали над створенням маленьких курсів для дистанційного, зокрема мобільного навчання. Хочу продемонструвати вам кілька скріншотів такого курсу. Ви бачите екрани мобільного телефону, реєстрація, вибір курсу та теми та інше. Слід підкреслити, що було виявлено одну цікаву проблему, а саме використання браузерів на мобільних телефонах. На жаль, на сьогодні Microsoft Windows ще погано пристосований для використання на мобільних телефонах. Проте кілька років тому Microsoft сам визнав цю проблему і на сьогодні вони працюють над новою операційною системою, орієнтованою саме на мобільні пристрої. Трохи кращі експерименти з Apple. Їх смартфони дозволяють працювати легше і якість набагато краща. Звичайно ще одна проблема, яка перед істориками не постане, то це використання різних неординарних символів. У природничих науках їх досить багато, однак, на жаль, сучасні системи їх не підтримують. Але ми дивимось на все оптимістично і прагнемо і надалі працювати на шляху розробки та вдосконалення мобільного навчання, стосовно історичної науки в тому числі.

На завершення хочу згадати вислів класика, що пролунав на початку минулого століття стосовно радіо: «Радіо – газета без паперу і без відстані». А в нашому випадку можна сказати – «Дистанційні курси – навчання без паперу і без відстані».

*ГЛИБОВЕЦЬ М.М.,
доктор фізико-математичних
наук, професор, декан
факультету інформатики
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»*

ЕЛЕКТРОННА ОСВІТА – МІФИ І РЕАЛЬНІСТЬ. ЗАСТОСУВАННЯ ВЕБ-СЕРВІСІВ

Згідно з інформацією Міністерства освіти і науки приблизно 90% вищих навчальних закладів України декларували свою участь, тією чи іншою мірою, в дистанційному навчанні та дистанційній освіті. На жаль, у більшості випадків ідеться лише про декларації, здебільшого про заміну традиційної заочної форми навчання.

Як водиться, в Україні праця над організацією дистанційної освіти і навчання почалася з того, що було створено відповідний центр, який поставив перед собою певні завдання. На мій погляд, ці завдання не було виконано. В більшості випадків не все залежало від Центру дистанційної освіти, а від всього нашого суспільства загалом і МОН, зокрема. Але факт залишається фатом: якщо подивитися реальної в очі, стає зрозумілим, Україна нині опинилась позаду розвинених країн у забезпеченні можливості неперервного навчання.

Сьогодні неодноразово звучали такі поняття як «дистанційне навчання», «дистанційна освіта». Якщо говорити про світовий досвід, то таких понять вже практично не існує. Це вже вчорашній день. Нині ставиться питання про «коллаборативне навчання», «безперервну освіту», «електронну освіту». Електронна освіта розуміється як можливість використання різноманітних новітніх технологій у представленні і викладі навчальних матеріалів. Якщо говорити про

визначення поняття «електронне навчання», то можна звернути увагу на Вікіпедію, яка пропонує тлумачити це поняття як «покращення та вдосконалення освіти шляхом використання персональних комп'ютерів». Інше визначення цього поняття подає один із офіційних документів Європейського союзу – «Використання мультимедійних технологій та Інтернету для покращення доступу до навчальних ресурсів та підтримки віддаленого обміну співробітництва». Тобто, ми бачимо тут певну зміну акценту. Головне, щоб у більшості випадків підтримувалась інтерактивність спілкування.

Основною проблемою освіти ХХІ століття, визначеною ЮНЕСКО, є створення єдиного навчального та інформаційного простору. Тобто, основне – це створення простору, який би об'єднав зусилля з надання освітніх послуг, уніфікував би вимоги і забезпечив рівний доступ до ринку праці випускників усіх вищих навчальних закладів європейських країн.

Доречним буде навести японський вислів: для того щоби щось зрозуміти, потрібно про це комусь розповісти. Прошу звернути увагу на слайд, який демонструє нам «три кити електронної освіти»: викладання і методологія, комп'ютер та мережі, електронна бібліотека.

Що означає поняття «змішана освіта»? Коли ми говоримо про традиційний курс, то в ньому виділяється аудиторна частина і частина для самостійної підготовки. Якщо ж ви розробили електронний курс, в такому разі ви представили те, що у нас вимагає Міністерство – відповідні документи (набір лекцій, розробка завдань, тестування і тому подібне). Ці додаткові матеріали, які містяться в електронному курсі, можуть бути використані для самостійної роботи студента. І вони можуть використовуватись як додаток до традиційного курсу. Ніхто не говорить про те, що дистанційна освіта є кращою за традиційну, вона її ніколи не замінить. Хоча сучасні засоби дозволяють наблизити викладача до студента, але коли ми говоримо про вибір, то він повинен належати студенту.

Одна з проблем, що постала на сьогодні, полягає в тому, що існує твердження ніби дистанційне навчання може погіршувати якість освіти. Але якщо розглянути докладніше це питання, то ми побачимо, що основою дистанційних курсів, як і традиційних, є ті самі навчальні матеріали. Але зрозуміло, що якість будь-якого навчання в першу чергу залежить від організації.

Головні питання – як розробити дистанційний курс, яким чином калькувати час, нормувати порядок роботи, визначити систему оцінювання і т. ін. Слід говорити, що чітких вимог і параметрів відносно усіх цих критеріїв немає. Оскільки немає відповідного підходу до оцінювання такої роботи викладача. В Європі та світі ідеться про створення інтелектуальних засобів супроводу електронних навчальних курсів. Підтримку тієї системи, яка дозволить створити відповідну складову. Мається на увазі, що для розробки електронних курсів слід використовувати один і той самий інструментарій, який був би зручним не лише для технічного працівника, але й для непрофесійного користувача. Щоби за допомоги інтелектуальних агентів можна було скачувати ті навчальні матеріали, які з'являються. В подальшому ж слід говорити про розробку такого програмного інструментарію, який дозволив би наблизити електронний курс до особливостей слухача чи студента. Налаштувати певні особливості електронного курсу на психологічні та фізіологічні можливості кожного студента.

Говорячи про складові електронного курсу необхідно визначити таке поняття як «платформа електронного навчання». Вона складається з 3 елементів:

1. Learning Management System.
2. Content Management System.
3. Електронне портфоліо, що стоїть на перетині цих двох понять.

У нашому університеті розроблено програмне забезпечення для підтримки віртуального університету. Воно складається з трьох компонентів:

1. Підтримка управління навчальним процесом (програма МАМС);
2. Для підтримки Content Management System використовується згадувана програма Moodle;
3. Електронне портфоліо розроблено і направлено на врахування особливостей студентів.

Приміром, ми знаємо про таке поняття, як вибірковий курс. Як студент записується на такий курс? Лектор іде в аудиторію і пояснює в чому сенс, суть та зміст даного курсу. Але зрозуміло, що бажано було б отримати і відгуки студентів. Все це і закладено в електронне портфоліо, саме тому це може допомогти студентові в його виборі.

Володимир Петрович сьогодні говорив про використання мобільних пристроїв. Але весь світ нині іде до створення соціального семантичного вебу. Для розуміння даного поняття слід поглянути на

класифікацію: веб-1, веб-2, веб-3. В чому відмінність? Веб 1 – цим ресурсом фактично користувались здебільшого професіонали. Якщо звернути увагу на веб-2, то на перших позиціях виступає спільнота.

Проте виникає багато питань при створенні платформи дистанційної освіти. Вони пов'язані з двома аспектами:

1. з обладнанням (апаратною частиною);
2. з програми забезпечення.

І перше, і друге потребує витрат великих коштів. Але в останній час з'явилося таке поняття як «cloud computing» («хмарні обчислення»). Ідеться про певні можливості, що їх надає відповідна фірма для доступу і організації вищезгаданих моментів без великих капіталовкладень. Тобто, або безкоштовно, або за досить мізерну плату ви можете замовити у так званих «хмарині» і обчислювача, і обладнання, і відповідне забезпечення. Це підкреслює можливість використання світових можливостей на свої потреби без значного вкладання коштів у розробку відповідних ресурсів. Проблема може виникнути лише в забрудненні підтримки Інтернет.

Перший проект, який розробив факультет нашого університету, це було створення електронного центру мультимедійних ресурсів навчального змісту для вищих навчальних закладів України. Зусилля цього проекту були зосереджені на те, щоб об'єднати проблему підручників і електронних матеріалів, які можуть знаходитись у вільному розповсюдженні. Так само ми розробляли проект «Інтерколегія» для уніфікації роботи наших 25-ти коледжів. Були підготовлені й матеріали для навчання викладачів. Наступним проектом стало створення відповідних навчальних курсів для людей з вадами зору.

Традиційною проблемою є те, що Міністерство не виділяє на подібного роду програму кошти. Тому, відповідно, потрібно робити кроки у напрямі пошуку й отримання відповідних грантів.

В цьому році ми працюємо над проектом створення центру регіональної освіти для України, який дав би можливість акумулювати всі проблеми і знайти шляхи їх вирішення. Інший проект зорієнтований на створення відповідного середовища, яке дозволило б забезпечити відповідне навчання викладачів.

Головну проблему я бачаю в створенні центру електронної освіти в Україні. Вирішенням її може стати інтеграція зусиль, а саме розробка нормативно-правової бази, підготовка відповідних спеціалістів, розробка стандартів та програмного забезпечення. Для

початку потрібно створювати курси для базових предметів, наприклад для курсу «Історія України».

Підтримка розвитку комунікацій в Україні. Володимир Петрович про це вже сьогодні говорив. Нині ми маємо не погану базу, не погані мережі, але в більшості випадків вони знаходяться між визнаними індустріальними центрами. Якщо піти в село, то там немає покриття. Яскравим прикладом може стати Польща. Для розвитку електронної освіти в периферії там використовуються так звані зелені бригади – студентські бригади, які їдуть в села на літо, де проводять заняття в літніх школах, піднімаючи освітній рівень населення.

Можна зробити єдиний висновок, що нам усім потрібно щось робити у напрямі розвитку дистанційної освіти і дистанційного навчання. Якщо ми самі не будемо нічого робити, а лише покладатимемося на Міністерство, то нічого у нас не буде.

*КОСТИЛЄВА С. О.,
доктор історичних наук,
професор, завідувач кафедри
історії ФСП НТУУ «КПІ»*

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ І НОВА РОЛЬ ВИКЛАДАЧА ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

В сучасному освітньому середовищі досить часто можна почути нарікання на те, що, мовляв, дистанційне навчання і взагалі, дистанційна освіта, яка здобувається через Інтернет, фактично унеможлиблює «живий контакт» між викладачем і студентом. Як би це не виглядало парадоксальним, але такі настрої, як на мене, значною мірою породжуються станом традиційної освіти, якість якої, куди правду діти, сьогодні подекуди залишає бажати кращого.

Справді, очна, вечірня й заочна традиційна освіта передбачають такі масові форми навчання, які апріорі є віддаленими від індивідуалізованого підходу до студента.

Задамось питанням: чи справді можна говорити про існування якогось «повноцінного діалогу» за умов традиційного викладання в українському виші, якщо викладачеві доводиться в аудиторії одночасно спілкуватися з сотнями студентів?! Чи взагалі реально за таких умов налагодити, та ще й утримати «живий діалог» на паралелі «викладач — студент»?

Відповідь буде — ні, якщо орієнтуватися лише на традиційні форми навчання. І відповідь буде — так, якщо ми станемо на шлях впровадження елементів дистанційної освіти у навчальний процес — байдуже

ідеться про заочну чи про очну форму навчання, про викладання технічних або гуманітарних дисциплін у вузі.

Дистанційне навчання подекуди розглядають як новий метод дидактики, основу якого складають спеціальні комп'ютерні технології, що забезпечують навчання у рамках навчальної дисципліни, однак за індивідуальними оптимальними програмами і з специфічним управлінням самого процесу навчання. Зрозуміло, що новий метод передбачає також і нову роль викладача, усвідомити яку, очевидно, можна, лише з'ясувавши принципову різницю між традиційними і сучасними дистанційними формами навчання:

Традиційна очне і заочне навчання — потокові, тож вони передбачають наявність загального для всіх навчального плану, визначених загальних термінів здачі контрольних і курсових робіт, проведення сесії у певний термін тощо. Натомість дистанційне навчання — це насамперед навчання за індивідуальним планом, і в цьому його головна відмінність.

Кожний «дистанційний» слухач повинен бути «прикріпленим до викладача, головне завдання якого — здійснювати курування процесу навчання студента, консультувати студента по складних темах і питаннях, перевіряти студентські контрольні роботи і тести, допомагати студентові готуватися до іспитів. З ним слухач буде постійно спілкуватися — або телефоном, або ж через Інтернет (Інтранет).

Комплект навчальних матеріалів для «дистанційного студента» повинен бути доволі різноманітним, включаючи матеріали, практики, завдання для самостійної роботи на різноманітних носіях — традиційних паперових, лазерних, аудіо- і відео тощо.

Важливою особливістю дистанційного навчання є те, що слухач має право самостійно визначати темп роботи, і це дуже важливо, адже за один семестр талановитий студент може засвоїти курс, який за традиційними масовими формами навчання викладається цілий рік.

Дистанційне навчання передбачає тверду звітність, власне на цьому воно і тримається. Контроль над засвоєнням кожного пройденого розділу курсу здійснює викладач (тести, контрольні роботи і т. ін.).

Отже, дистанційне навчання об'єктивно надає можливість студентові працювати за певним планом, працювати з структурованим матеріалом, розміщеним на сайтах, дозволяє швидко звертатися до електронних документів, перевіряти свої знання через автоматизовані сервіси, а головне — персонально спілкуватися з викладачем

у режимах он-лайн та оф-лайн¹. Роль викладача за таких обставин безперечно значно зростатиме, в порівнянні з традиційною.

Уповні очевидно, що місце викладача в системі дистанційного навчання вписується у чотирикутник («студент — тьютор — організатор — адміністратор»). Це, своєю чергою, визначає й специфіку нової ролі викладача в освітньому процесі, а також диктує потребу *покладання на викладача таких функцій, як:*

- координація пізнавального процесу;
- корегування курсу, що викладається;
- консультацій при складанні індивідуального навчального плану;
- здійснення керівництва навчальними проектами;
- керівництво навчальними групами підтримки;
- допомога студентам у їхньому професійному самовизначенні.

Головне, що треба мати на увазі, то це те, що дистанційна освіта передбачає перетворення викладача з «лектора» на «наставника-консультанта», котрий з одного боку — координує пізнавальний процес, а з іншого — постійно вдосконалює навчальні курси й підвищує власну кваліфікацію із врахуванням усіх інновацій. Тобто, завдання викладача — не стільки навчати студента, скільки керувати процесом навчання, оцінювати і контролювати набуті ним знання, а також — здійснювати позитивний вплив на студента, сприяючи підвищенню його творчого та інтелектуального потенціалу

Складність цього завдання є очевидною, і вона полягає в тому, що викладач мусить, так би мовити, «підлаштовуватися» під кожного студента, оскільки особливістю дистанційного навчання є його індивідуалізованість. Саме студент в ідеалі має обирати ритм, темп і час навчання, саме він має вирішувати, коли йому звертатися до викладача за консультацією. Звичайно, це додає суттєвих навантажень викладачеві. Тим не менше, такий спосіб спілкування на паралелі «викладач — студент» сприяє самоорганізації слухача, підвищує його мотивацію до отримання знань і врешті формує здатність самостійно приймати відповідальні рішення. Кінцевою ж метою такого роду навчання і стає набуття студентом професійних навичок, нового знання і спеціальності.

¹ Режим он-лайн дозволяє одночасно, у погоджений момент і у реальному часі проводити семінари, здійснювати контроль знань. Оф-лайнний режим забезпечує спілкування викладача і студента через електронну пошту, форуми, надсилання виконаних робіт та спільне (із викладачем) опрацювання коментарів до них.

Зупинимось більш докладно й на характеристиці деяких принципів, що мають бути притаманні новій ролі викладача в дистанційній освіті:

Принцип діяльності. Діяльний аспект відкритого утворення при використанні технологій дистанційного навчання повинний превалювати над пасивним інформуванням. Це означає, що зміст навчальних матеріалів вибудовується навколо основних видів навчальної діяльності. Організація навчального процесу будується на основі моделювання реальних операцій. У гуманітарних науках це, приміром, може бути розробка специфічних альтернативних моделей розвитку суспільства, подій, сюжетів тощо. Організація процесів навчання орієнтується на рефлексію студентом власного досвіду і результатів своєї навчальної діяльності.

Принцип формування підтримуючого дружнього середовища на-самперед сприяє внутрішньому розкріпаченню того, хто навчається.

Принцип оптимального поєднання «м'яких» і «твердих» форм керування пізнавальною діяльністю студента. Керування пізнавальною діяльністю студентів може мати «м'які» форми (ситуаційне керування), якщо передбачається досягнення навчальних цілей типу «володіти» і «діяти». У той же час на етапах, де передбачається засвоєння матеріалу на рівнях «знати» і «уміти», можуть використовуватися більш «тверді» форми керування пізнавальною діяльністю.

Принцип особистісно-опосередкованої взаємодії. У системі дистанційної освіти обов'язковим елементом є безпосереднє спілкування того, хто навчається, і викладача-консультанта (тьютора), тому що тільки в «живому» спілкуванні можливо відслідковувати динаміку зміни потреб студента і траєкторію його розвитку, проводити експертизу творчих результатів діяльності, вирішувати нестандартні ситуації, сприяти розвитку креативних, комунікативних і рефлексивних здібностей.

Принцип регламентування навчання. Часто зустрічаємо думку, що, оскільки під час дистанційного навчання час жорстко не регламентований, то для студента недоцільно вводити графік самостійної роботи. Однак досвід практичної реалізації дистанційної освіти показує, що, навпаки, контроль повинний бути досить твердий і планує, особливо для студентів (початківців-слухачів) молодших курсів.

Принцип педагогічної доцільності застосування засобів нових інформаційних технологій. Цей принцип є провідним педагогічним принципом і вимагає педагогічної оцінки кожного кроку проектування,

створення й організації дистанційного навчання. Засоби нових інформаційних технологій, що широко використовуються за дистанційного навчання, впливають на усі компоненти системи навчання: мету, зміст, методи й організаційні форми навчання і засобу навчання. Усе це дозволяє ставити і вирішувати значно більш складні і надзвичайно актуальні завдання педагогіки, завдання розвитку людини, його інтелектуального, творчого потенціалу, аналітичного, критичного мислення, самостійності у набутті знань, роботі з різними джерелами інформації.

Як я зазначала на початку свого виступу, технології дистанційного навчання можуть і повинні використовуватись не тільки в дистанційній освіті, але й у інших формах навчання: очній, заочній, екстернаті; крім того – в окремих дисциплінах або блоках дисциплін.

Дистанційне навчання безперечно є технологією, яка базується на принципах відкритого навчання, для цієї технології характерні сильна пізнавальна мотивація, що створюється мережею Інтернет, та якість підготовки фахівця.

Основу освітнього процесу при дистанційному навчанні складає цілеспрямована і контрольована інтенсивна самостійна робота студента, який може навчатися в зручному для себе місці, по індивідуальному розкладу, маючи при собі комплект спеціальних засобів навчання і погоджену можливість контакту з викладачем по телефону, електронній та звичайній пошті, а також очно.

Проте в процесі дистанційного навчання залишається надзвичайно важливою й роль викладача, яка набуває якісно нового звучання.

*КОВАЛЬСЬКИЙ Б. П.,
Заступник голови Асоціації
істориків вищої школи України,
професор кафедри історії
ФСП НТУУ «КПІ»*

НОВІТНІ МЕТОДИКИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З СТУДЕНТАМИ В ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Дозвольте нагадати вам одну українську народну байку. «Мамо, нас дуже поважають і хвалять». «Хто, доню?». «Ви – мене, а я – Вас!». СENS цієї байки, як на мене, парадоксальним чином відбиває особливості сучасної, та й минулих цивілізацій. Кожна з цих останніх проголошувала себе найрозвинутішою. Цілком логічним, з огляду на це, й те, що ми сьогодні також говоримо про величезні надбання нашої епохи, приміром проголошуємо дистанційну освіту одним із визначальних проривів у сучасному розвитку. Але я б хотів заперечити цьому. Перш за все, мабуть, з тієї позиції, що нам, історикам, добре відомо, що кожна епоха приносить з собою щось своє, нове, небачене раніше, те, що характеризує притаманний даній епосі певний рівень розвитку людської цивілізації. Тож, дистанційна освіта – це не лише дистанція у формальному розумінні цього слова, це – своєрідна відстань у вимірі часу й у просторі. Гадаю, що саме з таких позицій ми й повинні нині оцінювати дистанційну освіту та дистанційне навчання.

Давайте згадаємо про те, як іще 3,5 тис. р. до. н. е. у Месопотамії було винайдено клинопис. Можна згадати й про виникнення більше, ніж 3 тис. р. до н.е. цивілізації в Єгипті та ієрогліфічного письма. Іще один момент. Майже 1,8 тис. р. до. н. е. у Китаї було винайдено систему письма, яка справила неабиякий вплив на різні цивілізації.

В 11 – 9 ст.ст. до н. е. з'явився алфавіт, завдяки чому став можливим не лише чіткий виклад інформації, але й забезпечення інформацією значних мас населення. У 1040 році було винайдено складні елементи друкування, завдяки чому став можливим друк книг. Зрозуміло, що саме з цього часу процес інформування населення й формування освітнього простору став набувати якісно нового звучання.

Думаю, що всі погодяться з тим, що початки дистанційної освіти не були пов'язані з виникненням електронної системи – Інтернету. Як би це не виглядало парадоксально, але прообрази дистанційних форм навчання існували вже за часів створення Біблії (8 – 2 ст. до н. е.). Біблія вчить людей і по сьогоднішній день. Зрозуміло, те саме можна сказати і про Закони Соломона (594 р. до н. е.), і про створення Євангеліє (1–2 ст. н. е.). Зрозуміло, якщо брати Європу, то революційним в ній став 1445 рік – початок друкування книг. Саме це докорінно змінило ставлення суспільства до набуття знань, до освіти. Чому саме на цьому я сьогодні наголошую? Передусім тому, що ми завжди повинні віддавати данину попередникам. Не потрібно вдавати, що «справжнє життя починається тільки з нас».

Другий момент, пов'язаний з нашою сьогоднішньою дискусією, формулюється в питанні: чи є принципова різниця між дистанційним навчанням та дистанційною освітою. Зрозуміло, що є, адже освіта – це процес, а навчання – це лише технологія. Технології змінювались, і вони змінюватимуться стільки, скільки існуватиме людство. Приємно, коли технології змінюються еволюційним шляхом. Елементом сучасного еволюційного розвитку, на мою думку, і є електронна освіта. Слід розуміти, що це саме навчальна технологія, а не освіта.

Абсолютно погоджуюсь із тим, що система дистанційної освіти, як така, повинна нині поширюватись на надзвичайно широкі верстви населення різних країн. Вона може поширюватись на ті регіони, де організація середньої і вищої освіти іще не досягли сучасного рівня, якщо там існує належний рівень комунікації. Вкрай необхідно запроваджувати елементи дистанційної освіти як в очній, так і в заочній формі навчання.

Сьогодні тут вже порушувалося питання про роль викладача в дистанційній освіті. Я переконаний у тому, що жодна досконала електронна система ніколи не замінить викладача. Інша справа, що сьогодні світ настільки різноманітний і різновекторний, що одним із

найбільш ефективних методів навчання справді може стати дистанційний метод.

Кілька слів про педагогічні технології, які використовуються у нас в даному напрямі (принагідно, хочу особливо подякувати доктору наук Чепіль Марії МIRONIVNІ та доцентів Дудник Надії ЗИНОНІВНІ за цінну допомогу у готуванні мого виступу).

Підкреслимо, що розмежування освіти на традиційну і інноваційну було проведене відомим римським клубом у 1978 р. Знаменитий цей клуб тим, що іще в середині 1950-х років він спрогнозував кінець світу за 50–100 років, як наслідок закінчення корисних копалин.

Група вчених запропонувала також розрізнати традиційне та інноваційне навчання. Інноваційним вважали навчання, орієнтоване на формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі, за рахунок розвитку творчих здібностей, різноманітних форм мислення, а також здатності до співпраці з іншими людьми. Можна сказати, що ця інновація була уперше вжита як поняття не в технічних сучасних науках, і не в історії, а саме в культурології та лінгвістиці. Далі цей термін перейшов у педагогіку. Тут він вже вживався в таких значеннях, як форма організації інноваційної діяльності; сукупність нових професійних дій педагога, спрямованих на розв'язання актуальних проблем виховання і навчання з позицій особистісно-орієнтованої освіти; зміни у світовій практиці, комплексний процес створення, поширення та використання нового практичного засобу в галузі технічних та наукових досліджень.

Щодо розвитку творчої особистості. Ми пам'ятаємо, що за радянських часів освіта ставила перед собою пряме завдання розвивати особистість інтелектуальну, творчу, певним чином ідеологічно спрямовану і морально витриману. Ці основні тенденції в сучасній освіті сповідаються через технології, які розроблялись цілою низкою діячів організації освіти і педагогів. Одна з таких теорій розроблена відомим російським науковцем Альтшулером. Вона передбачає, зокрема, організацію роботи з індивідом за відповідними технологічними напрямками. Ці останні є досить специфічними для роботи з представниками інженерних спеціальностей. Але в той же час вони дають можливість досить плідно і різноманітно працювати з представниками гуманітарного профілю. Згідно з теорією розвитку творчої особистості, Альтшулер і його прибічники вважають, що потрібно виокремлювати п'ять рівнів освіти:

1. Постановка завдань, під час розв'язання яких використовується призначені для цього спеціальні засоби.

2. Висування завдань, вирішення яких потребує певної видозміни об'єкта, щоб знайти розв'язок з десятки варіантів обрати оптимальний.

3. Постановка завдань, розв'язання яких приховане серед сотень неправильних, оскільки об'єкт, що вдосконалюється має бути значно змінений.

4. Завдання, у процесі розв'язання яких об'єкт змінюється повністю.

5. Завдання, які здійснюються шляхом зміни всієї системи, до якої належить удосконалений об'єкт.

На цій основі можна зробити невеликий висновок про те, що і індивідуалізація навчального процесу для створення оптимальних умов у реалізації потенційних можливостей кожного студента – це першорядне завдання.

Насамкінець кілька слів стосовно віртуального університету. В нашому житті є дуже багато чого віртуального. Віртуально високий рівень оплати праці педагога, віртуально високий життєвий рівень громадян в Україні, віртуально високий рівень знань студентів і т. ін. Боюся, якщо ми створимо ще й віртуальний університет у такому контексті, то це не буде надбанням, що відповідає реальним вимогам сьогодення.

*ГУЖВА О. П.,
доктор філософських наук,
професор, завідувач кафедри
історії Української державної
академії залізничного
транспорту (м. Харків)*

МЕТОДОЛОГІЯ РОЗБУДОВИ КУРСУ «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ» ТА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Українська культура є невід'ємною частиною загальноісторичного розвитку людства. Особливо важливими є її надбання у становленні духовності, яку варто сприймати як безпосередній досвід осмислення людиною свого місця у єдиній картині Всесвіту. Духовність прокладає свій шлях крізь різні площини буття від сім'ї, роду, племені, етносу та народу. Духовність підносить людину до усвідомлення власних коренів, що пробиваються від сивої давнини. Людина з'являється на теренах України мільйон років тому. Форми перших людських праобщин спираються на єдині норми існування, що унеможливають відокремлення особи і тим відповідають первісному ладу і первісній культурі. Ці перші людські осередки орієнтуються на можливість виготовлення знарядь праці та зброї. Так, зараз продовжуються, зокрема, археологічні експедиції у місця давніх стоянок поблизу Сіверського Дінця. Де реліктами є знаряддя праці із кременю.

Залишається дискусійним, але конче потребує свого вирішення, питання про єдину євразійську пра-культуру, що існує від 30 до 6 тисячоліть до Різдва Христового. Окрім згадки про формування рас та мовних груп, – зокрема, індоевропейської, до якої належать і слов'янські мови. Варто наголосити про наявність перших взірців

дошумерської писемності, а також подальші спроби віднайти визначення для тих речей, які створює людина. Саме за часів ранніх цивілізацій, формування яких слід віднести за межі історичних хронік Стародавнього Єгипту, відбувається створення з давніх ієрогліфів величної картини Всесвіту, самої людини в ній, єдиних законів буття.

Так ось, поява досконалих речей, у стародавніх Єгиптян звучить як *ірімнт*, вказує на еманацию людського духу на всю природу. Звідси беруть початок найсміливіші філософські розвідки усіх народів. На цей період приходить вісь історії, про яку говорить Карл Ясперс.

Внесок слов'ян в загальнолюдську скарбницю цінностей є вже форма соціального устрою – військової демократії, за якою стоїть не тільки необхідність самопожертви, а й чуття єдиної родини.

Злам у світорозумінні з прийняттям християнства мав полегшити втрату єдності між слов'янськими племенами. З площини реалій ця єдність перенеслась у виміри духовні, сприймаючись як єдність людей у межах християнської общини. З релігійних засад зростає культура всіх народів світу. В ній варто шукати витоки й культури української. Не можна обійтись, розглядаючи окремі періоди розвитку вітчизняної культури, не торкаючись окремих культурно-історичних пам'яток, чи то «Повісті минулих літ», чи то, навіть молитов, у яких о згорненому виді постає розвій усієї культури. Скажімо, це буде п'ята вранішня молитва Василя Великого, що підіймає буттєвий горизонт від мороку ночі «бодренным сердцем и трезвеною мыслью всю настоящего жития ночь прейти», до виклику долі «да не падша и обленишася, но бодрствующе воздвижени в делание обрещемся готови». Йдеться про людину долі та людину дії.

У межах релігійних шукань прокладає свій шлях і думка Григорія Савича Сковороди, двохсотлітній ювілей якого відзначаємо наступного року. Сковорода подолав лещата світоглядної схеми, де є рай та пекло, з якою пов'язується історія духовної драми. Духовна драма як драма історії зачіпає творчість багатьох митців, зокрема, Лесі Українки та Михайла Булгакова. Іван Франко присвятив їй свою дисертацію про Йоасафа. Представники розстріляного Відродження своєю долею засвідчили неможливість тиранії щодо людини праці. Ідея праці, що народжується в площинах духовного буття, має подолати морок буденності й вивести народ України на шлях розвитку й процвітання.

*ПИСАРЕВСЬКА Н. В.,
директор
Державного Політехнічного
музею при НТУУ «КПІ»*

ВІРТУАЛЬНІ МУЗЕЇ І ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ: ПОГЛЯД В МИНУЛЕ І МАЙБУТТЯ

Когда заходит речь о виртуальных музеях, экспозициях, лекциях я, как профессиональный «старый музейщик», внутренне как бы протестую. Думаю, что каждый музейный работник, которому довелось держать в своих руках ценные экспонаты – критский сосуд, созданный 20 тыс. лет до. н. э., образцы античной керамики, скифское золото или же гетманскую булаву – испытывает то же самое. Когда мы сегодня говорим о виртуальном музее, виртуальной лекции, существование которых становится возможным благодаря современным технологиям, то все-таки эти вещи трудно считать полноценным музеем, лекцией etc. В данном случае скорее речь идет о новейших средствах информации, коммуникации или, возможно, о рекламе. Впрочем, информационная эпоха, в которой мы с вами живем, действительно бросает нам вызовы, и мы эти вызовы должны с достоинством принимать. Поэтому я, как профессиональный музейщик, все же должна признать важность и полезность технических новаций в музейном деле.

Следует отметить, что с момента создания первого виртуального музея прошло достаточно много лет. И сегодня за рубежом существует множество интересных виртуальных музейных проектов.

Возьмем, в пример, канадский сайт под названием «Новая Франция». Он содержит информацию о 2500 музеях. Возможности

Музей «Шоколадный домик»

у сайта очень обширные: речь идет о демонстрации множества предметов, маршрутов освоения земель и пр.

Что еще может быть интересно и полезно историку – это ресурс, который открыт и доступен – «Архивы России». Создатели ресурса предлагают вниманию посетителей выставку, которая существует как в реальном, так и в виртуальном виде. Называется она «Дорогой Гагарина». В экспозиции представлено более 1000 документов, есть среди них и такие, которые экспонируются впервые.

Проект «Art project» – музеи мира, которые участвуют в этом проекте, предоставляет множество интересных материалов, что дает возможность подробно их изучить. Такой проект, естественно, не заменяет музей, но он имеет свои очевидные преимущества.

Музей компьютеров, находящийся в Силиконовой долине, предоставляет свои материалы в электронном виде.

Итальянский музей Галилея – центр истории науки также создал свой виртуальный проект.

Интерес к виртуальным музеям, вне всякого сомнения, базируется на том, что их посетители могут рассмотреть экспозицию, все интересующие их экспонаты, предметы и детали, несмотря на то, что в реальном мире они находятся в других странах и на очень отдаленных расстояниях.

Необходимо отметить, что в Украине подобных музеев не так и много, однако они есть.

Возьмем, к примеру, виртуальный музей «Шоколадный домик» – особняк по ул. Шелковичной, 17, который был построен в Киеве для купца 2-й гильдии Могилевцева по проекту архитектора В. Н. Николаева в начале XX в. Прекрасный памятник архитектуры, внешний облик которого вполне сохранился. Интерьер его также достаточно интересен. Сегодня Шоколадный домик – действующий музей. Но существует также его виртуальная версия. И особенно важно то, что она позволяет посетителю увидеть реставрационные моменты

создания интерьеров. Но создать интересный сайт-музей вещь достаточно сложная. То, что можно увидеть на сайте, как правило, в жизни гораздо интересней.

В Украине также существует сайт, который объединяет музеи, называется он «Музейний простір України».

Когда мы говорим о современном искусстве, то можно сказать, что его достаточно сложно представлять в виртуальном виде. Вместе с тем такие виртуальные музеи, как Музей современного искусства, справляются со всеми сложностями, представляя посетителям достаточно полную информационную базу.

Важно отметить, что виртуальные музеи могут быть не только электронными, они могут быть по своей сути виртуальными. Например, музей Белой гвардии Булгакова или музей Цветаевой. Есть и такие музеи, которых по сути не существует, они называются виртуальной комнатой, и работают они в 3D формате.

Что касается Государственного политехнического музея, то его виртуальный обзор представлен на сайте НТУУ «КПИ». Каждый музей должен пережить так называемый «накопительный период». Поэтому очень сложно сразу сделать виртуальный музей интерактивным, энциклопедичным и так далее. Мы сейчас как раз находимся на этапе накопления экспонатов, работаем над созданием туров по музею. Работа эта идет постоянно, и мы рассчитываем достигнуть значительных успехов.

*ГОНЧАРЕНКО М. В.,
співробітник
Українського інституту
інформаційних технологій в
освіті НТУУ «КПІ»,
аспірант кафедри СКС ФПМ
НТУУ «КПІ»*

ПРО ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У НТУУ «КПІ»: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Украинский институт информационных технологий появился у нас в 2004 г., но работаем мы в этом направлении с 2000 года. Наша организация называлась раньше Украинский центр дистанционного обучения. Хотелось бы вкратце осветить основные направления нашей деятельности.

Одно из основных направлений нашей работы – повышение квалификации преподавателей КПИ. У нас созданы и функционируют курсы повышения квалификации, которыми ведаю я. Слушатели курсов разделены на две группы/категории – представители технических и гуманитарных дисциплин. Соответственно каждая из групп имеет собственные требования к программному обеспечению.

Ранее преподаватели, работая над электронными курсами, могли размещать материалы лишь в текстово-графическом виде, и готовили презентации в PowerPoint. Сейчас мы имеем платформу дистанционного обучения, и минимум, что мы можем получить от нее – это автоматизация рутинных задач. На данный момент платформа, которая установлена у нас (Moodle), совместима со всеми современными ресурсами и технологиями.

Теперь о том, где эти материалы можно разместить в платформе. В качестве учебных материалов мы можем размещать тесты в текстовом варианте, в сопровождении звукового файла. Еще одна функция, о которой следовало бы сказать, это оценка знаний, тестирование. О ней уже сегодня тут вспоминали. Имеется возможность для проведения тестирования двух видов – стандартного и по проекту «Hot Potatoes», который тоже совместим с Moodle. Относительно стандартных тестов, думаю тут все понятно. А из «Hot Potatoes» преподаватели гуманитарных дисциплин могут взять для себя более новое и интересное – например, кроссворды.

То, о чем я только что рассказывал, называется асинхронное обучение. При нем не обязательно присутствие всех участников в одном месте и в одно время. Естественно, только к этим функциям дистанционное обучение не сводится. Есть также синхронное обучение, которое раньше именовалось чатом, при котором студенты и преподаватели могли общаться между собой, посылая текстовые сообщения. Теперь появилось такое направление обучения, как вебинары. Это намного более функциональная система, чем просто текстовый чат: тут мы можем общаться, демонстрируя идею, в центре находится доска, куда выкладываются документы, можно писать записки и так далее. Это – синхронное обучение, которое можно использовать как отдельно от среды дистанционного обучения, так и с ней.

Еще один наш ресурс – это банк веб-ресурсов. Он заинтересует тех преподавателей, которые очень дорожат своим авторским правом на созданные конспекты. Одна из функций данного банка состоит в том, чтобы вести каталог всех учебных ресурсов и информации о них. Получение сертификата на веб-ресурс преподавателю дает не только защиту авторского права, а еще и несколько баллов к рейтингу.

Каковы наши главные достижения? Мы создаем современные инструменты для преподавателей.

Каковы проблемы? Главная состоит в том, что дистанционной формы обучения у нас официально нет. Не так давно было проведено заседание по вопросу подготовки «Положения о дистанционном образовании». Оно проводилось в нашем университете, возможно, многие из вас присутствовали на нем. Но пока это «Положение» не принято. Поэтому, как самостоятельную форму образования, дистанционное образование мы использовать пока не можем.

Однако, мы вполне можем использовать дистанционные технологии в очном учебном процессе. Также это актуально для студентов-заочников. Сейчас запускается проект технической поддержки всего заочного обучения по переподготовке (второе высшее образование). Он будет завершен к лету.

Еще есть такая проблема, как отсутствие достаточного количества квалифицированных кадров. Но с этой проблемой мы боремся, в частности на наших курсах повышения квалификации. На этом краткий обзор нашего опыта завершен. Благодарю за внимание.

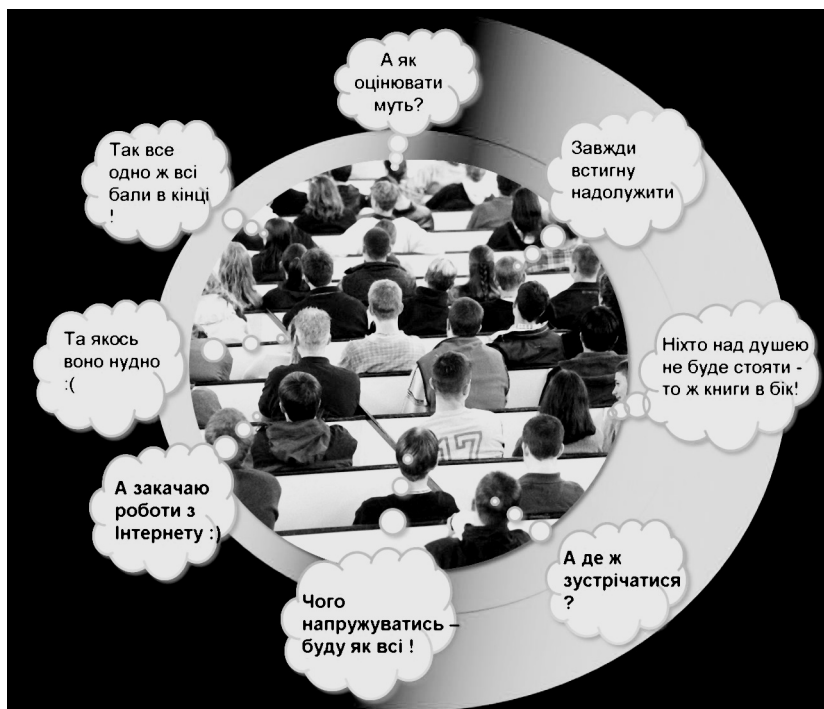

*ХМЕЛЕНКО Ю. О.,
викладач кафедри історії
ФСП НТУУ «КПІ»*

АДМІНІСТРУВАННЯ І КОНТРОЛЬ ЗНАЙ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Дозволю собі згадати Шпеглера, який поділяє людей на споглядачів та творців. Особисто себе я не відношу до жодної з цих двох каст, а скоріш за все до касті «будителів». Моє завдання полягає в тому, щоб долучитись до дзвону Хемінгуей. Почну з того, що коли вперше зустрічаєшся зі студентським загальом, особливо в умовах викладання в технічному закладі, де зменшується кількість годин безпосереднього контакту з студентами, то звичайно тими чи іншими способами намагаєшся надолужити це, зокрема і різними дистанційними формами праці. Наше з вами завдання виробити певні правила форми адекватного викладацького відгуку на виклики, що перед нами висувують студенти.

Стосовно оцінювання. Відповідно потрібно сформулювати чіткі правила гри з студентами. Особливо, якщо ідеться про велику кількість дистанційних форм. В першу чергу потрібно враховувати особливості роботи з студентами першого року навчання. Обов'язковим є обговорення з ними і пояснення всієї роботи, що їй вони повинні робити аби досягти бажаного результату. Потрібно бути чесними з ними, щоб вони розуміли за що вони можуть отримати гарні бали. «Завжди встигну надолужити» – незмінна сентенція, що домінує у студентів. Тому потрібно безпосередньо студенту в руки надати інструментарії моделювання його кінцевого результату протягом

Що потребує адекватного викладацького виклику

навчання. Нічого складного в цьому немає. Особисто я запропонував студентам в Excel зазначені різні форми їхнього оцінювання. За допомогою цього вони самі моделюють свій бал. Елементарний інструмент, але цим можна досягти самостійності мислення і прийняття рішень студентів, повне розуміння картини, що складається.

Пропонуємо надання зрізу рівня успішності, оцінок студентів, створення гарячої лінії, призначення модераторів, посередників, каналів взаємодії викладача з студентським загалом. За допомогою цього можна зменшити оперативні ризики, попередити не виконання роботи чи покращити усвідомленість студентами реальної картини тощо. Особливо в дистанційних формах постійне нагадування призводять до того, що студенти стають більш свідомими. Потрібно бути відкритими для студентів, давати їм змогу звернутися до викладача, що покращує співпрацю і дає певний результат.

Де зустрічатися. Варто подумати про залучення каналу дистанційного лікнепу. Конференц-коли і скайп-опитування. Особливо

скап-опитування. Самі студенти мені запропонували спілкування скайпом і відповідно робити певний зріз надбань через цей інструментарій. Ми дещо підвищуємо значення безпосереднього контакту. Кажуть, що це живий контакт, саме тому він більш вагомий. Але мені здається в цьому понятті «живий» і є пріоритет. Ми коли безпосередньо спілкуємось чи коли до нас доносять певну інформацію, то не обов'язково вона насправді буде живою. Пріоритет полягає в тому, який сутнісний посил надається. І не важливо відбувається це дистанційно чи безпосередньо. Важлива форма подачі, зміст, який вкладається, емоція, що пропонується. Наприклад, інтернет-конференції збирають велику сукупність людей. За допомогою скайпу можна побудувати нормальний, живий діалог між студентом та викладачем. Це насправді інструмент, який надає нам набагато більше можливостей – нівелювання часу, простору, суб'єктивних моментів.

«Чому напружуватись? Буду, як усі». Усереднення студента насправді досить актуальна проблема. Потрібно створити конкурентну боротьбу, як в середовищі групи, так і на між груповому рівні. Своїм студентам раджу завжди створювати сайт групи і імейл групи, на якому постійно знаходяться всі результати, що надходять. В такому випадку всі бачать, які бали отримав кожен особисто і інші студенти. Це створює момент конкуренції, що є досить важливим, особливо на семінарських заняттях це є ключовим мотиваційним моментом.

Використання студентами праць з Інтернету. Насправді це наш головний біль. Особисто для себе з приводу цього я виокремив дві сентенції – «якщо ти не можеш побороти – ти маєш це очолити» і «ти маєш це прийняти і виробити паралельну форму». Я зробив висновки – нехай качають. З ними досить важко боротись. В такому випадку краще самому підказати ті ресурси, на які потрібно зайти з тим, аби дістати потрібну інформацію. Тобто, спрямувати студента на правильний шлях. Окрім того, вимагати від них інших форм для оцінювання, зокрема повинні бути присутні й індивідуальні форми роботи. Тобто, роботу можна скачати і трансформувати, використовуючи свій власний творчо-індивідуальний потенціал. Головним нашим завданням тут має бути не дати історичні знання, хоч це і важливо, а надати навички користування і управління інформацією.

«Та все-одно всі бали в кінці». Теж важливий момент. Пам'ятаємо вислів «от сессии до сессии живут студенты весело». Вони все відкладають, адже ключова кількість балів отримуються в кінці. Це

пастка. В такому випадку потрібно розставити систему оцінювання послідовно, хронологічно упорядкувати. Що підведе до розуміння послідовної методичної роботи протягом всього часу.

«Та якось воно нудно». Це специфіка нашого життя. В умовах маскультури, яскравості тощо. Завданням повинно стати перетворення завдань для студентів на гру та змагання. Прикладом може стати завдання зайти на сайт і дати якомога більше відповідей, хто де знаходиться на відеоряді. Як висновок можемо сказати, що є виклик і є система відповідей. Тобто, студенти постійно створюють виклики, а наше завдання знаходити на них адекватні відгуки.

ПИТАННЯ, ДИСКУСІЯ

Шевченко Володимир Петрович, кандидат фізико-математичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка:

Шановний Сергію Васильовичу, Ваша установа була активним ініціатором і провідником ідеї створення державних стандартів вищої освіти в Україні. Яка доля цієї ідеї (відомо, що було кілька проєктів постанов Кабінету міністрів з цього питання)? Чи ці стандарти вже підготовлені, чи їх ще немає? Бо з цього приводу точилися й точаться досить гострі дискусії.

Прокопов Сергій Васильович, начальнику відділу природничо-наукової освіти Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України:

Дякую за запитання, Володимире Петровичу. Наскільки мені відомо, Державні стандарти вищої освіти усе ще перебувають у процесі підготовки. Хоча за більшістю напрямків у нас державні стандарти вже розроблені. Нині розроблюються державні стандарти магістерських програм. І ми працюємо над тим, аби перейти до створення стандартів нового покоління.

Додко Ірина Дмитрівна, завідувач кафедри політичної історії Національного економічного університету ім. В. Гетьмана:

Шановні колеги, у мене не стільки запитання, скільки коментарів з приводу виступу Юрія Миколайовича. Безперечно, усе, про що Ви тут говорили, є вельми перспективною справою. Але однозначно ясно і те, що не під силу одному викладачеві і навіть цілій кафедрі вирішувати завдання, про які Ви говорили. Тим більше, якщо мовиться про історичні навчальні дисципліни. «Історія України» – це глобальний курс. Не можу собі уявити, аби одна людина займалася цим курсом в окреслений Вами спосіб. Скільки годин на тиждень доведеться викладачеві витратити для цього, взагалі, чи може цим займатися сучасний викладач? Чи залишиться у нього час для підготовки до лекцій, для іншої роботи? З іншого боку, цілком вірно було відмічено про потребу викладання історії у контексті поліваріантності і полі культурності. Але ж на практиці мова іде не тільки про різні підходи до розгляду тих чи інших проблем, але й про те,

що іноді в Інтернеті «висить» така нісенітниця, яку нам доводиться спростовувати на лекціях та семінарських заняттях. Тепер уявимо собі, що була допущена лише одна-єдина помилка при посиланні на документ. Ця помилка миттєво множиться, розходиться тисячами по різних дисертаціях, рефератах та інших роботах.

Отже, у мене особисто виникла думка, що такою важливою справою, як дистанційна освіта, повинен займатися якийсь науково-дослідний інститут. Якби у нас в Україні під керівництвом Міністерства освіти і науки був би створений такий інститут, це могло б дати позитивний ефект. Це напевно було б корисним. А одній людині, навіть одній кафедрі, визначені Вами, шановний колего, завдання, сьогодні просто не під силу.

Богачков Юрій Миколайович, кандидат технічних наук, директор ІППК НМК ІПО НТУУ «КПІ»:

Коллега, Вы совершенно правильно отметили, что новейшие технические программы, о которых шла речь в моем выступлении, не могут заменить или отменить изучение каких-то базовых, фундаментальных первоисточников, однако они очень хорошо работают «на гребне волны». То есть, все, что появляется новое, такие курсы замечательно отслеживают и показывают. Конечно, фундаментальный труд, которому уже сто лет, ценный первоисточник лучше изучить в оригинале, тем более в контексте изучения исторических дисциплин. А вот то, что происходит сегодня, что является новым, такое наши курсы улавливают очень быстро. Что же касается создания при Министерстве образования института, который занимался бы данными вопросами, то я, к своему глубокому сожалению, сомневаюсь в возможности этого. Министерство не настолько оперативно, чтобы отслеживать новейшие тенденции.

Додко Ірина Дмитрівна:

Мова іде про створення Інституту, в якому б до вирішення усіх цих проблем могли підключитися провідні фахівці, викладачі, професори.

Богачков Юрій Миколайович:

Как только МОН пытается что-то создать, то практически всегда «мертворожденный плод» получается.

Костилева Світлана Олександрівна, доктор історичних наук, завідувач кафедри історії НТУУ «КПІ»:

Перепрошую, Юрію Миколайовичу. Не думаю, що можна виходити на такого роду узагальнення. Усе ж маємо й певні позитивні зрушення завдяки діяльності Міністерства.

Богачков Юрій Миколайович:

Я просто оперирую фактами. Единственное постановление «Про дистанційне навчання» було прийнято МОН в 2004 г. Прошло уже много лет, но с тех пор так ничего и не сделано. А объяснить почему так, я не могу.

Прокопов Сергій Васильович:

Шановні колеги, мені б хотілося ще кілька слів додати стосовно роботи нашого Інституту. По-перше, що стосується стандартів. Гадаю, що мені не випадково було поставлене таке запитання. Попередниками стандартів були типові навчальні плани і програми, які тривалий час існували в СРСР. І якщо Європа нині іде до того, аби можна було перервати процес навчання в якомусь одному вузі з тим, аби переїхати і навчатися в іншому, то ми теж повинні сьогодні мати такий підхід на увазі, повинні прагнути досягти мобільності навчання, повинні прагнути до того, аби мати у наших вишах якісь єдині плани і програми. Стосовно некорисності стандартів. Для того, аби уникнути цього, над стандартами треба постійно працювати, треба удосконалювати їх.

Окремо торкнуся й проблеми навчальної дисципліни «Історія України». Нам довелося нещодавно затверджувати програми ЗНО. І як ви гадаєте, где було найбільше питань і полеміки? При затвердженні програми з історії України. Усі інші програми було затверджено майже без проблем. З історією ж цього не вийшло.

Насамкінець відзначу таке. Якщо ми говоримо про навчальні плани і про програми, про те, що вони підготовлені і затверджені, що там розписано певну кількість годин на вивчення тієї чи іншої дисципліни, все ж, зрозумійте, що плани і програми – це не окремі курси, котрі ви викладаєте. І коли у вас виникає якась проблема, то ви вирушаєте на курси, вивчаєте, обмінюєтеся думками з колегами і таке інше. Коли ж існують плани, і коли відбувається ліцензування та акредитація, то там дуже строго все перевіряється, аби все відповідало навчальним планам і програмам. І це зрозуміло, адже це саме те, що складає організацію навчального процесу.

Богачков Юрій Миколайович:

Недавно Европейским союзом был сформулирован принцип на будущее 10 лет по поводу того, что такое профессия. Очень короткий тезис: «new skills for new jobs» – «новое умение для новой работы». И тенденция такая, что профессии как таковые постепенно отмирают.

Потому что настолько все быстро меняется, что название придумать этому нет возможности. И работодатели, да и все остальные от закостеневших стандартов потихонечку уходят. Непонятно, для чего нужно столько много всего учить, если все так быстро устаревает. Я, конечно, тут немного утрирую. Но, тем не менее, тенденция, о которой я говорю, существует, она реальна. А с другой стороны, мы знаем о «национальной рамке квалификации», принятой месяц тому назад. Но мы до сих пор не можем ни на одном государственном сайте найти ее конечный документ. Нет окончательно утвержденного документа, с которым мог бы ознакомиться простой человек. Это, как минимум, кажется странно.

Учасник семінару:

Шановний Юрію Миколайовичу, Ви говорили про необхідні 75 годин на тиждень для навчання у пропагованій Вами системі. Це для кого?

Богачков Юрій Миколайович:

Для професора.

Учасник семінару:

Пробачте, а щодо студента?

Богачков Юрій Миколайович:

Для студента буде достаточо 5-7 часо́в в неді́лю.

Прокопов Сергій Васильович:

Дозвольте прокоментувати. Гарне запитання: скільки студентіві потрібно годин для засвоєння курсу? Як відомо, раніше ішлося про 54 години, з них 18 передбачалося для самостійної роботи. Тепер у навчальних планах передбачено лише 30 годин, тобто усе планування іще в сторону скорочення. Але це є проблемою. Бо якщо ми дискутуємо про те, що викладач повинен менше працювати з студентами в аудиторії, то ми повинні одразу ж думати і про те, що треба буде викладача чимось замінити, а також і про те, чи можна і чи варто проводити таку заміну. Це питання, над яким слід добре поміркувати.

Богачков Юрій Миколайович:

Мне кажется необходимо уточнить одну деталь, о которой мы говорим на нашем семинаре. А именно, речь идет об обучении или об образовании?! То, о чем говорил я, касалось лишь обучения. Я не имел ввиду то, что пропагандированными мною курсами можно заменить образование. И если подходит у вещам, о которых я

говорю, с точки зрения обучения, и не больше, тогда мы легко уходим от разговора о стандартах, часах и подобных вещах. То есть, мы определили, что данные средства относятся более к обучению, нежели к процессу получения образования.

Цепко Олег Михайлович, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Національної академії внутрішніх справ:

Шановні колеги, мені надзвичайно цікаво було почути виступи доповідачів. Я зрозумів, що дистанційне навчання і дистанційна освіта – це досить цікаві і перспективні проблеми, крім того, їх перевага й у тому, що за сучасної економічної ситуації дистанційну освіту можна добути, не витрачаючи багато коштів або ж взагалі безкоштовно. Але у мене постає логічне запитання: чому ж ми в Україні досі не маємо повноцінної дистанційної освіти, чому ми ці корисні речі ніяк не впроваджуємо? Наскільки я знаю з досвіду Японії, там нові технології миттєво впроваджуються. У нас же ці питання затягуються. Чи можете, як фахівці, все-таки пояснити мені, в чому тут проблема?

Прокопов Сергій Васильович:

Гадаю, що головна проблема у фінансуванні. Усе-таки слід мати на увазі, що витрати на організацію дистанційного навчання і освіти є досить великими. Необхідно розробляти електронні курси, створювати специфічний програмний продукт. З іншого боку, хотів би привернути вашу увагу до Болонського процесу. Його започаткували університети, які мають гуманітарне спрямування. І тому, коли ми говоримо сьогодні про дистанційну освіту стосовно технічних спеціальностей, то тут необхідно враховувати масу особливостей і нюансів. Процес здобуття технічної освіти потребує постійної практики, лабораторних занять, експериментів. Зробити це в умовах дистанційної освіти досить складно.

Богачков Юрій Миколайович:

При всем уважении, коллега, не могу согласиться с Вами. Вот мы в 2007 году по заказу МОН провели изучение вопроса, где, в каких вузах, и какие дистанционные курсы существуют. Оказалось таких курсов – море. Хмельницкий – 1100 дистанционных курсов. Хорошие или плохие, но они есть. У нас в КПИ также представлена эта форма работы. И в других вузах люди не спят. Причем, за эту работу им никто ничего не платит. Они просто это сделали, эти курсы есть, и они уже готовы по ним работать. Не хватает только официального

разрешения для этого. Всего пяти вузам разрешено в качестве эксперимента работать по дистанционной системе. Но ведь еще неизвестно точно, что скажет по этому поводу КРУ. С другой стороны, движение в сторону развития системы дистанционного обучения налицо. И пусть пока это все существует вне государственной программы с соответствующим финансированием. Но уже есть люди, которые над этим работают. Есть, к примеру, Винницкая физико-математическая гимназия, где полностью вся школьная программа представлена в дистанционном виде. Есть дистанционные курсы открытые и бесплатные. Любой учитель может туда зайти и пользоваться необходимым материалом. Но, пользователь не имеет права применять эти материалы в учебно-воспитательном процессе. То есть, понятное дело, что государственное финансирование – это не плохо. Но пока нет его, разрешите делать эту нужную работу просто так.

Глибовець Микола Миколайович, доктор фізико-математичних наук, професор, декану факультету інформатики Національного університету «Киево-Могилянська академія»:

Шановні колеги, я маю 96 електронних курсів на факультеті. Проте Міністерство освіти, здається, не розуміє проблематики, про яку сьогодні ідеться. Я не можу погодитись також і з тим, що дистанційні курси – це переважно прерогатива гуманітаріїв. Як вказує світовий досвід, дистанційні форми навчання рекрасно застосовуються і в технічних вузах. Скажімо, у 2004 р. я був у Бостоні на конференції, присвяченій проблемам дистанційної освіти. Там вручали дипломи 11 хірургам, які практично жодного разу не були в операційній. Тепер стосовно тої помилкової думки, що розробка електронного курсу нічого не варта. Я говорив з ректором Відкритого університету Великобританії десь у 2007 році. Він наводив мені такі дані: підготовка нормального електронного курсу коштує приблизно 3 млн. фунтів стерлінгів. Але це ідеться про повноцінний, нормальний електронний вузівський курс.

Учасник конференції:

Шановний Микола Миколайович, прокоментуйте, будь-ласка, таку складову електронної освіти як засоби оцінювання знань. Як відомо, студенти нині на іспитах використовують електронні шпаргалки, а коли в них немає тих шпаргалок, то вони не можуть відповісти на елементарні запитання.

Глибовець Микола Миколайович:

Я ставлюсь до електронних шпаргалок як до допоміжних засобів для складання іспитів. Та все ж існують різні засоби уникнути проблеми, про яку Ви говорите. Вчора, приміром, я приймав іспит в аудиторії, де всі студенти сиділи за комп'ютерами. Тож, був перший варіант дій – від'єднати Інтернет, або поставити код на входження до мережі. Але я на це не пішов, бо не вважаю, що це може бути вирішенням проблеми. Як я вже говорив, у Європі на першому місці стоїть не факт отримання документа, який підтверджує твої знання, а добуті практичні навички і вміння їх застосувати. Оскільки ми йдемо до Європи, то нам потрібно усвідомити, що оцінювати при влаштуванні на роботу будуть саме знання, а точніше, вміння їх правильно застосовувати. Тобто, неможливо віднайти стовідсотковий варіант вирішення проблеми зі списуванням студентами відповідей на контрольні запитання з електронних шпаргалок. Але є сьогодні і варіанти, які дозволяють навіть дистанційно підтверджувати наявність знань. Ідеться про візуальне спілкування за допомогою відповідних пристроїв, або ж про тестування з відведенням для цього певного часу. Коли я говорив про якість оцінювання, то мав на увазі ось що. Це може стосуватись 100 бальної рейтингової системи, коли, наприклад, бали виставляються відповідно до того, скільки коштує кожне питання тесту окремо, і коли загальний бал складається з суми. Коли ми розробляємо електронний курс, то в ньому є таке поняття як добре налаштована система тестування. Вона налаштована на те, щоби студент міг в будь-який момент протестувати свої знання, які він далі винесе на розгляд викладача.

Цепко Олег Михайлович:

Шановний Миколо Миколайович, дійсно стосовно тестів були задані хвилюючі запитання. Хвилює саме форма оцінювання знань. Адже тести, при всій їх досконалості, є лише однією з форм оцінювання знань студентів. Крім них є безліч інших форм. Враховуючи на те, що ми викладаємо історію України, історію української культури, а це гуманітарні дисципліни, то ми загалом використовуємо інші форми оцінювання знань студентів. Хотілось би визначити нюанси. Наприклад, тестування. Якщо говорити з точки зору природничих наук, де завжди передбачається одна правильна відповідь. То стосовно гуманітарних наук може виникнути така ситуація, коли

різні люди стоять на різних позиціях і можуть відповісти на одне і те саме питання по-різному, при цьому усі будуть праві. У цьому є наша специфіка.

Глибовець Микола Миколайович:

Я ніколи не говорив про те, що тестові завдання є єдиною формою оцінювання знань студентів. Але, на жаль, більше не вигадали яким чином формалізувати процес опитування і оцінювання, крім тесту. Ви, шановний колего, згадали лише про один вид тестування. Але ж є можливість включити до тестів вільну відповідь, ввести відео спілкування. Та, зрозуміло, що ніколи машина не замінить людське відчуття таланту і відповіді. На вступному іспиті з математики в університеті ім. Шевченка був такий випадок, коли за розв'язання лише однієї задачі ми ставили п'ятірку, оскільки вона була розв'язана таким способом і з таким підходом, що було зрозуміло – перед нами талант.

Цепко Олег Михайлович:

Дякую, шановний колего, а відповідь. Якщо дозволите, іще один момент, на який мені хотілося б звернути увагу. Ідеться про використання допоміжних технологій при здачі екзаменів, тобто шпаргалок. На мій погляд ці моменти – вже вчорашній день. І на скільки я знаю Європа та й Америка від них вже відмовилась. У мене є досвід спілкування з випускниками докторантури Індіанського університету. Вони говорили мені про те, що для самого викладача є принизливим ходити і перевіряти, чи хтось там не списує, чи хтось не ховає шпаргалки. І для самого студента такої проблеми чомусь не існує. Якщо студенти бажають використати допоміжні матеріали, то з цим немає жодних проблем. І вони використовують таку форму оцінювання екзамену – сам іспит триває 6-9 годин, у студентів наявні всі необхідні їм матеріали, а коли виходить час, то робота негайно здається і далі для оцінювання цієї роботи проводиться засідання відповідної ради, яка повноцінно опитує студента.

Глибовець Микола Миколайович:

Є іще таке поняття, як майстерність викладача. На мій погляд, якщо викладач побудував таку задачу чи набір запитань, які дозволяють використовувати всі знання і всі допоміжні засоби, то в цьому полягає клас викладача. Один із підходів оцінювання в тому, щоб навчити студентів застосовувати особисті знання і світові.

Ковальський Борис Павлович, професор кафедри історії ФСП НТУУ «КПІ»:

Шановний Микола Миколайовичу, Ви говорите про електронну освіту. А чи не краще було б говорити про систему електронного навчання? Тому, що освіта і навчання – це різні речі. А друге питання стосується обґрунтування значних витрат на підготовку електронних курсів.

Глибовець Микола Миколайович:

Я навмисно наголосив про електронну освіту. Я наводив приклади Великобританії. Вони в середньому в рік випускають 200-300 тис. студентів. Відкритий університет Іспанії готує фактично 80% спеціалістів з вищою освітою для всієї Латинської Америки. Ідеться про можливість надання повного набору освітніх послуг, які підтверджені відповідним сертифікатом. Або про сертифікований курс, або про сертифіковану програму. Ми говорили про Болонський процес. Саме він створює можливості для мобільності викладачів та студентів, а також і для вироблення єдиних критеріїв оцінювання та надання освітніх послуг студентам. Принада електронної освіти полягає в тому, що її можна розтягнути в часі.

Стосовно другого питання – розумієте, коли ми говоримо про повноцінний електронний курс, то це досить складна надбудова, це оформлення текстової частини, мультимедійна підтримка, розробка спеціалізованих тестів. Саме тому усе це багато коштує. Але у Великобританії університети ідуть на такі витрати, бо кількість студентів, яка записується на такі курси, дозволяє швидко повернути витрачені кошти. За кордоном немає такого поняття як ліцензований набір студентів. Тобто, електронний курс будується за всіма вимогами та стандартами, що мають відповідати потребам та особливостям набуття освіти.

Костилева Світлана Олександрівна:

Шановний Михайле Вікторовичу, наскільки активно викладачі нашого університету використовують можливості вашого центру?

Гончаренко Михайло Вікторович, співробітник Українського інституту інформаційних технологій в освіті НТУУ «КПІ»:

В настоящее время с нашей системой работает около 600 преподавателей. Значительное увеличение количества преподавателей в системе мы связываем с появлением Банка веб-ресурсов.

Казьмирчук Олена Григорівна, кандидат історичних наук, доцент КНУ ім. Т. Шевченка:

Сьогодні не викликає сумнівів те, що дистанційне навчання є вкрай необхідним для гуманітарних факультетів. Необхідне воно й при викладанні гуманітарних дисциплін студентам, які навчаються технічним спеціальностям. При цьому надзвичайно важливим і водночас цікавим є те, що при цій системі навчаються не тільки студенти, але й викладачі, особливо тому, як саме правильно працювати з новими технологіями та створювати власні курси. Особливістю підготовки електронних навчально-методичних матеріалів є те, що ми їх можемо пересилати через Інтернет. Тобто, створюється безпосередній контакт викладача із студентом. Скажіть, будь-ласка, які особливості вашої платформи у порівнянні з іншими, і чому саме Ви з нею працюєте?

Гончаренко Михайло Вікторович:

Раньше мы работали с другой системой, но перешли на Moodle по нескольким причинам. Для начала мы посмотрели все платформы, которые существовали на тот момент, и выбрали Moodle из-за простоты в использовании, а также благодаря ее функциональности. Система способна интегрироваться практически в любую существующую инфраструктуру, кроме того эта система достаточно расширяющаяся, она позволяет добавлять не достающие функции в виде модулей. По поводу системы видеоконференций, к слову, могу сказать, что 25 числа у нас планируется проведение виртуальной конференции. Она не относится к истории, но все же может быть для всех вас интересна. А относительно повышения квалификации, то мы в этом направлении работаем не только с преподавателями КПИ, но со всеми желающими.

Учасник конференції:

Шановний Борисе Павловичу, я із задоволенням послушав Ваш виступ. Мені він сподобався мудрістю, тим, якою мірою Ви визнаєте те, що все в цьому житті відносно. Це саме той принцип, який ми, історики, повинні сповідувати. В принципі ми маємо дві позиції – з однієї сторони, ми усвідомлюємо всі переваги дистанційної освіти, а з іншої сторони – маємо й недоліки цієї системи. Борис Павлович всі ці моменти врівноважив, наголосивши головні аспекти. Нам потрібно шукати певний компроміс, і це в науковому світі є ознакою

мудрості. Зрештою ми живемо і намагаємося будувати демократичне суспільство. І як у всякому демократичному суспільстві, а тим більше в науці, кожна думка, незалежно від того погоджуємося ми з нею чи ні, має право на існування. В даному випадку я хочу процитувати Вольтера: «Слова мне ваши противны, но я свою голову дам на отсечение только за то, что б Вы имели право их сказать». Загалом, і методика дистанційного навчання, і традиційна, напрацьована апробована століттями модель навчання, мають право на існування. Зрозуміло, ми живемо в глобалізованому світі і відрікатись від цього не можемо, бо на дворі XXI століття. Проте треба і одне, і інше в якійсь мірі видозмінювати, використовувати як ц побутовому досвіді, так і в процесі навчання. На мій погляд, тільки комбіноване системне поєднання призведе до зростання якості навчального процесу. Інтерактивні методики не є самоціллю, вони лише засіб для досягнення цілі. А ціль одна – підвищення рівня знань наших студентів.

Учасник конференції:

Шановний Олександр Петровичу, можна почути Вашу думку стосовно того, що протягом останніх років 15-20 весь час змінювалась назва і зміст курсу з історії української культури?

Гужва Олександр Павлович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри історії Української державної академії залізничного транспорту (м. Харків):

Я з великою повагою ставлюсь до доробку Петра Петровича Кононенка. Мені до вподоби назва курсу «Українознавство та історія світової культури», бо в ній поєднується те, що і має поєднатись.

Кізлова Антоніна Анатоліївна, кандидат історичних наук, викладач кафедри історії ФСП НТУУ «КПІ»:

Шановні колеги. Мені б хотілося підтримати тезу мого колеги, Юрія Олексійовича Хмеленка стосовно того, що студентів усе ж потрібно спрямовувати в Інтернеті на «правильні сайти» і також щодо потреби їх орієнтації на виконання роботи протягом семестру, без відкладання на останній день. Однак маю до доповідача кілька практичних запитань. Стосовно оцінювання Ви наголосили, що якщо студент пропустив певне заняття і не отримав бали, то він має це надолужувати за рахунок виконання інших завдань. При цьому попередню тему він відпрацьовує чи забуває?

Хмеленко Юрій Олексійович, викладач кафедри історії ФЧП НТУУ «КП»:

Я маю певну загадку, яку студенти можуть розгадати. З урахуванням того, що для них історія – це не профілюючий предмет, у них є можливість заробити навіть не 100 балів, а трохи більше. Це – елемент мотиваційних балів. В моїй системі студент обов'язково повинен виступати на кожному семінарському занятті. Але так трапляється, що не всі студенти можуть відвідати заняття. Через це знімається можливість отримання відмінного балу. Тому я мотивую їх на виконання іншого завдання. І якщо я бачу, що завдання виконані добре, то ставлю їм мотиваційні бали. Звичайно, що така форма використовується в разі не відвідування одного-двох занять.

Кізлова Антоніна Анатоліївна:

Своє питання я задала з огляду на те, що в низці гуманітарних курсів, особливо це стосується історії України, теми є досить широкими і вони між собою мало перетинаються. Чи не може за таких обставин виникати ситуація із розривом знань студентів?

Хмеленко Юрій Олексійович:

Я погоджуюсь з Вами. Такі ризики дійсно є, але я відповім іншою сентенцією – перший пласт – літери (дати), він доцільний, але забувається; важливо, щоб з'явився саме дух, щоб ми його виплекали. Це моя особиста думка. Студент повинен своєю роботою показати своє ставлення до духу історії.

Кізлова Антоніна Анатоліївна:

А яким чином контролювати, чи не передаються «з покоління в покоління» одні і ті самі матеріали студентами? Чи вони не використовуються багато разів?

Хмеленко Юрій Олексійович:

Насправді – це вічне питання. Гадаю, що протидія одним ризикам викликає до життя інші. Наше завдання полягає, на мою думку, у тому, аби знаходити елементи побудови, контролю тощо.

Костилева Світлана Олександрівна:

Дякую, шановні колеги. Наша робота завершується. Я хочу всім подякувати за активну позицію й палкі дискусії. Сподіваюсь, усім

було цікаво. Наш семінар вже є традиційним, і ми публікуємо матеріали семінару для ознайомлення з ними наших колег, адже питання, які ми з вами обговорюємо, надзвичайно актуальні. Маю надію на те, що наші дискусії врешті призведуть і до позитивних дієвих результатів. Головний результат має бути націлений на підвищення рівня освіти. Задля цього ми з вами і працюємо.

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА: ВИБРАНА БІБЛОГРАФІЯ

- Алешин А. Н. Дистанционное образование — новый инструмент современного преподавателя высшей школы // Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України. — Одеса, 2003. — №9, ч.2. — С.48–58.
- Аниськин В. Н. Телекоммуникационные технологии и их роль в формировании технологической культуры обучающихся в системе дистанционного образования // Нові інформаційні технології в вирішенні проблем виробництва, екології, освіти, управління та права. — Хмельницький, 2003. — С.110–113.
- Андрущенко Н. А. Організаційно-структурні моделі дистанційної освіти в університетах Сполучених Штатів Америки // Вісник. — К., 2005. — Вип. 7. — С.12–21.
- Архипова С. П. Електронний підручник у системі дистанційної освіти // Проблеми підручника для вищої школи. — Вінниця, 2001. — Т.1. — С.66–70.
- Боцула М. П., Кречман Д. Л., Плахотник І. В. Learning Server. Рекомендації тьюторам: метод. посібник для розробників і викладачів дистанційних курсів / Вінницький національний технічний ун-т. Центр дистанційної освіти. — Вінниця : ВНТУ, 2006. — 133 с.
- Брянцева Г. В. Дидактичні принципи дистанційної освіти // Збірник наукових праць. — Бердянськ, 2004. — №4. — С.49–58.
- Бугайчук К. Л. Дистанційна освіта та дистанційне навчання: співвідношення понять та їх сутність // Вісник. — Х., 2007. — Вип.38. — С. 263–267.
- Бурковська Л. Д. Дистанційна освіта в Україні // Соціально-гуманітарні та психолого-педагогічні науки. — Хмельницький, 2004. — С.43–45
- Васильєва М. Б. Аспекти використання інформаційних технологій при впровадженні дистанційної освіти // Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. — К.; Вінниця, 2006. — Вип.3 (спец.). — С. 110–113.
- Ващук О. М., Нелюбов В. О. Підготовка лекцій-презентацій: навч. посіб. / Закарпатський держ. ун-т. Інститут інформаційних технологій та дистанційної освіти. — Ужгород, 2006. — 70 с.
- Волов В. Т., Четырова Л. Б., Волова Н. Ю.. Дистанционное образование: истоки, проблемы, перспективы / РАН. Самарский научный центр; Самарский филиал современного гуманитарного ин-та. — Самара : РИО СНЦ РАН, 2000. — 100 с.
- Гайша О. О. Методики забезпечення захищеності систем дистанційної освіти: автореф. дис... канд. техн. наук: 05.13.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Військовий ін-т. — К., 2008. — 20 с.

- Ганцева Я. И. Проблемы правового обеспечения дистанционного образования в России // Образование и виртуальность — 2007. — X. ; Ялта, 2007. — Вып.11. — С.23–30.
- Гладкий Я. М. Роль дистанційної освіти в формуванні сучасної особистості // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи. — Хмельницький, [2003]. — С.47–53.
- Голян В. В. Дистанційна освіта — як нова технологія безперервного навчання, з використанням програмних та апаратних засобів перетворення інформації та її обґрунтування // Науковий вісник. — X., 2002. — Вип.11. — С.74–79
- Горбачева А. В. Дистанционное образование: перспективы развития на примере Донецкого экономико-гуманитарного института и Донецкого Лицея международной экономики и финансов // Прометей. — Донецк, 2001. — N2 (5). — С.300–303.
- Гордієнко Л. Ю. Дистанційне навчання і розвиток правових знань // Державна служба і громадянин: реалізація конституційних прав, свобод та обов'язків. — X., 2000. — С.99–102.
- Гуров С. А. Дистанційна освіта: завдання та перспективи // Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Науковий вісник. — Одеса, 2000. — Вип.5–6. — С.161–167.
- Гусак О. Организация дистанционного образования на основе Web технологии // Збірник наукових праць за матеріалами 2 науково-методичної конференції «Використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі», (18–20 листопада 1998 р.). — X., 1998. — С.46–49.
- Дистанційна освіта: проблеми, рішення, перспективи // Збірник матеріалів третьої міжнародної конференції «Інтернет. Освіта. Наука (ІОН-2002)», 8–12 жовт. 2002 р., м. Вінниця. — Вінниця, 2002. — Т.1. — С.99–206.
- Дмитренко П. В., Пасічник Ю. А. Дистанційна освіта: Аналіт. огляд / Національний педагогічний ун-т ім. М. Драгоманова — К., 1999. — 25 с.
- Добронос О. А. Дистанционное образование как новая информационная технология // Магістр. — Суми, 2006. — С.61–64.
- Донченко Т. В. Технологии дистанционного обучения в системе образования // Управління розвитком. — X., 2007. — N7. — С.139–140.
- Дубко В. А. Новые подходы в технологии обучения заочного и дистанционного образования // Методы совершенствования фундаментального образования в школах и вузах. — Севастополь, 2003. — С.87–89.
- Дудар І. Н., Боцула Мирослав Павлович, Швець Віталій Вікторович, Ящолт Ярослава Іванівна. Розробка тестів для дистанційних курсів:

- метод. посібник / Вінницький національний технічний ун-т. Центр дистанційної освіти. — Вінниця : ВНТУ, 2009. — 88 с.
- Жулківська В. Дистанційна освіта: історичний аспект зарубіжного досвіду // Вісник. — Львів, 2004. — Вип.18. — С.80–88.
- Інноваційні технології у навчанні та дистанційна освіта // Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — К., 2004. — С. 96–135.
- Карташевич А. Н. Основные задачи по внедрению дистанционного образования // Інформаційні технології навчання у вищих навчальних закладах освіти. — Суми, 2001. — Ч.2. — С.154–158.
- Карутін Є. Дистанційна освіта це майбутнє України // Гуманізація навчально-виховного процесу. — Слов'янськ, 2008. — Вип. 41. — С.29–32.
- Климчик Л. Дистанційна освіта: історія, проблеми, перспективи // Наукові записки. — Кіровоград, 2002. — Вип.41: Сер. Педагогічні науки. — С.76–79.
- Козлакова Г. О. Інформаційно-програмне забезпечення дистанційної освіти: зарубіжний і вітчизняний досвід / АПН України; Інститут вищої освіти. — К. : ВЦ «Просвіта», 2002. — 233 с.
- Козлакова Г. О. Форми і методи реалізації інформаційно-програмного забезпечення дистанційної освіти // Вісник. — К., 2002. — N2 (5). — С.129–140.
- Койчева Т. І. Підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей як тьюторів для системи дистанційної освіти: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т (м. Одеса) ім. К.Д.Ушинського. — О., 2004. — 20 с.
- Коротенко Л. М. Дистанционное обучение и образование // Международная научно-практическая конференция «XXI столетие — проблемы и перспективы освоения месторождений полезных ископаемых», Днепропетровск, 12–14 октября, 1998 год. — Днепропетровск, 1998. — N3, т.7. — С.248–252.
- Кочергін І. О. Історія України у запитаннях і відповідях: [навч. посібник] для студ. Інституту заочно-дистанційної освіти / Національний гірничий ун-т. — Д. : НГУ, 2004. — 79 с.
- Кошечая Н. А. Многофакторный подход к разработке курсов для системы дистанционного юридического образования // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я. — Х., 2007. — С.308–311.
- Кухаренко В. Н. Дистанционное образование и обучение // Соціальна робота: теорія, досвід, перспективи. — Ужгород, 1999. — Ч.1. — С.385–390.
- Кушерець В. І., Зуєва В. І. Концептуальні засади дистанційної освіти українців зарубіжжя. — К. : Знання України, 2003. — 166 с.

- Латынин С. Н. Дистанционное образование, его плюсы и минусы // Прометей. — Донецк, 2003. — Вып.3 (12). — С.513–518.
- Левківський К. М. Дистанційна освіта в Україні: стан і перспективи розвитку // Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України. — Одеса, 2002. — №9, ч.1. — С.12–17.
- Лещенко І. Т. Розвиток дистанційної освіти в Російській Федерації: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / АПН України; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. — К., 2008. — 20 с.
- Лещенко І. Т. Дистанційна освіта в системі сучасних освітніх інформаційних технологій // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я. — Х., 2005. — С.441–446.
- Малінко О. Г. Генеза поняття дистанційної освіти // Стратегія управління закладами освіти в умовах формування інформаційного суспільства. — Херсон, 2003. — С.105–109.
- Мамрич С. Дистанційне навчання як сучасна педагогічна технологія // Вісник. — Львів, 2002. — Вип.16, ч.2. — С.22–29.
- Мелюхіна Н. Є. Сутність дистанційної освіти // Социальные технологии: актуальные проблемы теории и практики. — К. и др., 2008. — Вып.38. — С. 284–289.
- Михальченко М. І. Дистанційне навчання в соціологічній освіті: про і kontra // Філософія освіти ХХІ століття: проблеми і перспективи. — К., 2000. — Вип.3. — С.362–367.
- Мурасова Г. Формування конкурентноздатного фахівця в умовах дистанційної освіти // Товарознавство і торговельне підприємництво: дослідження, інновації, освіта. — К., 2011. — С. 369–371.
- Ноздріна Л. В. Особливості розробки нормативного забезпечення дистанційної освіти у ВНЗ // Розвиток ринку послуг вищої освіти в контексті Болонського процесу і вдосконалення конкурентної діяльності ВНЗ. — Львів, 2008. — С. 182–191.
- Оголенко О. Дистанційне навчання як фактор становлення в Україні інформаційного суспільства // Актуальні проблеми міжнародних відносин. — К., 2004. — Вип.50, ч.1. — С.315–318.
- Олійник В. В. Організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти і навчання: Орг.-пед. дослідж. / АПН України. Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти. — К. : ЦППО, 2001. — 36 с.
- Олійник В. В. Дистанційна освіта за кордоном та в Україні: Стислий аналітичний огляд: Організаційно-педагогічне дослідження / АПН України; Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти. — К. : ЦППО, 2001. — 46 с.

- Орлов А. Л. О некоторых аспектах дистанционного образования // Нові інформаційні технології в вирішенні проблем виробництва, екології, освіти, управління та права. — Хмельницький, 2003. — С.62–65.
- Особливості впровадження дистанційної освіти у технічних вищих навчальних закладах: Матеріали міжвуз. наук.-метод. конф., 16 грудня 2004 р. / Криворізький технічний ун-т. — Кривий Ріг : Мінерал, 2004. — 116 с.
- Петрук В. М. Перспективи розвитку дистанційної освіти в Україні // Зб. наук. пр. — К., 2007. — Т.14: До 15-річчя від дня заснування Інституту українознавства. — С.202–215.
- Пічкарь О. П. Основні моделі дистанційної освіти // Соціальна робота: теорія, досвід, перспективи. — Ужгород, 1999. — Ч.2. — С.150–153.
- Подласов С. О. Гуманістичний потенціал дистанційної освіти // Науковий часопис. — К., 2007. — Вип. 9. — С. 148–153.
- Рацлав В. Історія становлення системи дистанційної освіти // Гуманізація навчально-виховного процесу. — Слов'янськ, 2008. — Вип. 41. — С.221–224.
- Рибак О. Д. Розвиток системи дистанційної освіти в Україні // Інформаційні технології та комп'ютерні системи на шляху до інформаційного суспільства. — Умань, 2010. — Т. 1. — С. 104–108.
- Самойленко О. М. Розвиток дистанційної освіти у вищих навчальних закладах шляхом комп'ютеризації навчального процесу // Педагогічний дискурс. — Хмельницький, 2009. — Вип. 5. — С. 191–194.
- Свидрук І. І. Перспективи дистанційної освіти при впровадженні Болонського процесу // Розвиток ринку послуг вищої освіти в контексті Болонського процесу і вдосконалення конкурентної діяльності ВНЗ. — Львів, 2008. — С.201–208.
- Сидоров М. В.-С. Головні принципи та можливості дистанційної освіти // Вісник. — К., 2002. — Вип.12–13. — С.139–141.
- Сикорская И. Н. Коммуникативный аспект управления высшей школой на примере дистанционного образования // Зб. наук. пр. — Донецьк, 2002. — Т.3: Сер.: Державне управління, вип.17: Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами. — С.373–376.
- Скирда М. В. Дистанційна освіта як пріоритетний напрям освіти ХХІ століття // Якісна освіта ХХІ століття: проблеми і пошуки. — Донецьк, 2009. — Т. 1 : Природничо-математичні науки. — С. 214–218.
- Славинская Н. В. Некоторые методологические основания проблемы дистанционного образования // Теоретичні і прикладні проблеми психології та педагогіки. — Луганськ, 2001. — N1 (1). — С.116–121.
- Снігур О. А. Дистанційне навчання в контексті нової освітньої парадигми // Наукові записки. — Вінниця, 2007. — N19. — С.57–61.

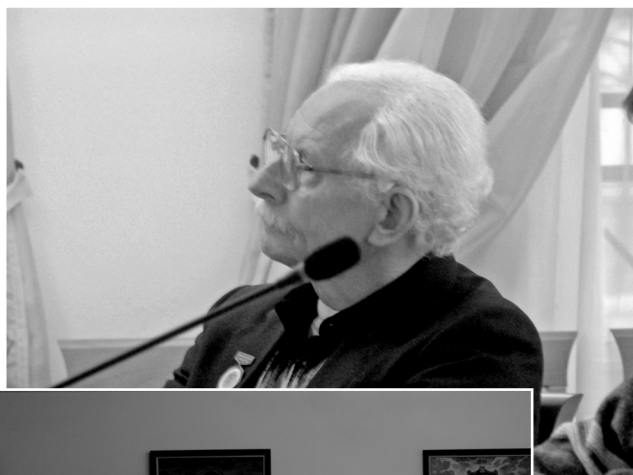
- Стан та перспективи розвитку дистанційної освіти в національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова // Автоматизация судостроительного производства и подготовка инженерных кадров: состояние, проблемы, перспективы. — Николаев, 2007. — С.163–165
- Сущенко Л. П. Основні центри дистанційної освіти в зарубіжних країнах // Педагогічний процес: теорія і практика. — К., 2004. — Вип.2. — С.232–244.
- Тадіян С. І. Організація регіонального центру дистанційної освіти при Ізмаїльському державному гуманітарному університеті // Наук. вісник. — Ізмаїл, 2004. — Вип.16: Спецвип. — С.20–23.
- Терованесов М. Р. Использование технологий дистанционного образования для повышения качества учебного процесса // Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України. — Одеса, 2002. — №9, ч.1. — С.220–224.
- Тесліцький Ю. Концепція і перспективи розвитку дистанційної освіти на Україні // Гуманітарні науки в сучасному негуманітарному ВНЗ. — Чернівці, 2008. — С.125–127.
- Усенко С. А. Методы представления теоретической информации для слушателей системы дистанционного образования // Вісник. — Кременчук, 2006. — №3, ч.2 (38). — С.149–150.
- Фоменко Н. Дистанційне навчання. Історія. Методологія. Технологія // Херсонський держ. пед. ун-т. Збірник наукових праць. Пед. науки. — Херсон, 2000. — Вип.15, ч.2. — С.215–225.
- Хоменко Л. О. Дистанційне навчання — технологія навчання ХХІ століття // Теоретичні питання освіти та виховання. — К., 2001. — Вип.14. — С.29–31.
- Шевченко В. Л. Основи дидактичного проектування комп'ютерноорієнтованих навчальних комплексів для дистанційної освіти: наук.-метод. посіб.. — Біла Церква : КОІПОПК, 2008. — 88 с.
- Шевченко В. Л. Основи дидактичного проектування комп'ютерно орієнтованих електронних навчальних комплексів для дистанційної освіти: навч.-метод. посіб. / Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний ін-т». — К. : НТУУ «КПІ», 2008. — 152 с.
- Шляхи реформування заочної (дистанційної) вищої освіти: Всеукраїнська наук.- метод. конф., 11-13 жовтня 2000р. / Українська академія друкарства. — К.; Л., 2000. — 66 с.
- Юрчук Л. Ю. Дистанційна освіта — проблеми становлення // Вісник. — К., 2004. — Вип.1. — С.80–81.

**ФОТОРЕПОРТАЖ З МІСЦЯ ПОДІЇ.
ІІІ МІЖВУЗІВСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СЕМІНАР
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ
УКРАЇНИ ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
У ВИЩІЙ ШКОЛІ»
Київ, 23 грудня 2011 р.**

ЗМІСТ

<i>ТИМОФЄЄВ В. І.</i>	
Вітальне слово.....	7
<i>ПРОКОПОВ С. В.</i>	
Особливості становлення дистанційних форм навчання в сучасній освіті	9
<i>БОГАЧКОВ Ю. М.</i>	
Масові відкриті дистанційні курси: нова форма, нові можливості	11
<i>ШЕВЧЕНКО В.П.</i>	
Мобільні пристрої у дистанційній освіті: стан і перспективи використання.....	18
<i>ГЛИБОВЕЦЬ М.М.</i>	
Електронна освіта – міфи і реальність. Застосування веб-сервісів	24
<i>КОСТИЛЄВА С. О.</i>	
Дистанційне навчання і нова роль викладача гуманітарних дисциплін у вищій школі	29
<i>КОВАЛЬСЬКИЙ Б. П.</i>	
Новітні методики індивідуальної роботи з студентами в дистанційному навчанні	34
<i>ГУЖВА О. П.</i>	
Методологія розбудови курсу «Історія української культури» та її застосування у дистанційному навчанні	38
<i>ПИСАРЕВСЬКА Н. В.</i>	
Віртуальні музеї і віртуальні екскурсії: погляд в минуле і майбуття	40
<i>ГОНЧАРЕНКО М. В.</i>	
Про досвід організації дистанційного навчання у НТУУ «КПІ»: здобутки, проблеми, перспективи.....	43

ХМЕЛЕНКО Ю. О.

Адміністрування і контроль знань у дистанційному навчанні історії України	46
Питання, дискусія	50
Дистанційна освіта: вибрана бібліографія	63

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Інститут інноваційних технологій і змісту освіти
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Асоціація істориків вищої школи України**

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

**Матеріали
IV міжвузівського науково-методичного семінару
(м. Київ, 23 грудня 2011 р.)**

Київ – 2012